

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta informatiky a statistiky

Studijní program: Kvantitativní metody v ekonomice

Studijní obor: Ekonomická demografie

Autorka diplomové práce: Bc. Lenka Klementová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ing. Martina Miskolczi, MBA

**PLÁNOVANÁ VERSUS SKUTEČNÁ
PLODNOST – DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ
REALIZOVANÉ PLODNOSTI NA VZORKU
ŽEN V ČR**

Školní rok 2014/2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpala.

V Praze dne 14. května 2015

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala zejména Mgr. Ing. Martině Miskolczy, MBA za cenné rady a trpělivé vedení této diplomové práce. Poděkovat bych také chtěla své rodině a příteli za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia. V neposlední řadě také osloveným respondentkám a všem, kteří mi pomohli s jejích získáním.

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je porovnání plánované a posléze realizované plodnosti vzorku českých žen s ukončenou plodností. Pomocí dotazníkového šetření tedy zjistit nejen plánovaný a skutečný počet dětí, ale také jejich pohlaví, pořadí, rozestup a dále také věk žen při prvním porodu a sňatku. Naplnění těchto událostí následně porovnat a identifikovat příčiny v případě nesplnění. Vzorek 47 respondentek anonymně vyplnil dvoustránkový dotazník skládající se ze čtyř částí, a to stručně – plán, skutečnost, osobní charakteristika a doplňkové otázky. Doplňkové otázky se týkaly antikoncepce, interrupcí, náboženství apod. Průzkum ukázal průměrný počet 2,34 dítěte na jednu ženu, kdežto plánovaný průměrný počet byl 2,28. Dále bylo analyzováno naplnění plánů ohledně počtu dětí, pohlaví a pořadí, rozestupu, věku při prvním porodu a věku při sňatku v průměru každé ženě z 53 %. Nakonec byla pro získaná data analyzována závislost skutečného počtu dětí na počtu potomků plánovaných. Výsledný model ukázal, že plánovanému počtu dětí jedna odpovídá realizovaný počet dětí 1,47.

Klíčová slova: plodnost, porodnost, plánovaná plodnost, realizovaná plodnost, velikost rodiny, dotazníkové šetření, načasování mateřství, načasování sňatku, regrese

ABSTRACT

The objective of the thesis is to compare planned and realized fertility of a small sample of Czech women with finished fertility. A questionnaire was used to determine both planned and actual number of children, their gender, birth order and spacing and the age of woman at her first birth and her marital status. The realization of these events was compared and the reasons for failure were identified. A sample of 47 respondents anonymously completed the two-page questionnaire comprising of four parts – plan, reality, personal characteristics and additional questions. Additional questions were related to contraception, abortions, religion, etc. The survey showed average number of 2.34 child per woman, whereas planned average number was 2.28. Further, on average 53 % of women fulfilled their plans regarding number of children, gender and order, spacing, age at the first birth and age at the first marriage. Finally, the correlation between observed number of children and planned number of children was analysed based on gathered data. The resulting model showed that the planned number of children one corresponds with realized number of children 1.47.

Key words: fertility, natality, fertility intentions, planned fertility, realized fertility, family size, questionnaire survey, the timing of motherhood, the timing of marriage, regression

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	7
ÚVOD.....	8
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1. Teorie plodnosti a porodnosti	10
1.2. Demografická charakteristika období života respondentek.....	14
1.2.1. Charakter plodnosti.....	15
1.2.2. Vznik a rozpad rodiny, mimomanželské děti	16
1.2.3. Vývoj plodnosti žen do 25 let věku	17
1.2.4. Proměny pozdního mateřství	18
1.2.5. Plodnost v českých zemích v 90. letech	18
1.2.6. Změny po roce 1989	20
1.2.7. Pokles porodnosti – hlavní faktor demografické změny	20
1.2.8. Plánované rodičovství a reprodukční ztráty.....	22
2. DATA A METODY	23
2.1. Současný stav poznání.....	23
2.1.1. Ladislav Rabušic, Beatrice Chromková Manea – Velikost rodiny: postoje, normy a realita	23
2.1.2. Icek Ajzen, Jane Klobas – Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior	24
2.1.3. Laurent Toulemon, Maria Rita Testa – Fertility intentions and actual fertility: A complex relationship	27
2.1.4. Melinda Mills, Letizia Mencarini, Maria Letizia Tanturri, Katia Begall – Gender equity and fertility intentions in Italy and the Netherlands	29
2.2. Příprava a realizace průzkumu	32
2.2.1. Charakter průzkumu	32
2.2.2. Tvorba dotazníku	33

2.2.3. Pilotní průzkum.....	34
2.2.4. Realizace průzkumu.....	34
2.2.5. Vyhodnocení získaných dotazníků	34
3. VÝSLEDKY PRŮZKUMU	35
3.1. Charakteristika respondentek	35
3.2. Plánovaná plodnost.....	37
3.3. Realizovaná plodnost.....	43
3.4. Plánovaná versus realizovaná plodnost	47
3.5. Doplnující informace	52
4. ANALÝZA ZÁVISLOSTÍ	58
4.1. Teorie analýzy statistických závislostí	58
4.1.1. Jednoduchá regresní analýza.....	59
4.2. Regresní analýza.....	61
ZÁVĚR.....	64
LITERATURA	66
PŘÍLOHY	69
SEZNAM PŘÍLOH	69

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Obrázek č. 1 - Teorie plánovaného chování v oblasti plodnosti.....	27
--	----

Graf č. 1 - Konečná plodnost v ČR pro generace 1935—1961	13
Graf č. 2 –TFR a GDI pro ženy a vybrané Evropské země* v roce 2013.....	31
Graf č. 3 – „Ve kterém kraji bydlíte?“	36
Graf č. 4 – „V jak velkém městě bydlíte?	37
Graf č. 5 – „Jaké je Vaše dosažené vzdělání?“	37
Graf č. 6 – „Kolik dětí jste si přála/chtěla mít?“	38
Graf č. 7 – „Jaká jste si přála pohlaví svých dětí?“	39
Graf č. 8 – „V jakém pořadí, jste si přála mít své děti?“	40
Graf č. 9 – „V jakém časovém rozmezí, jste si přála mít své děti?“	41
Graf č. 10 – Počet dětí respondentkám skutečně narozených	44
Graf č. 11 – Splnil se věk, kdy chtěly první dítě?	48
Graf č. 12 – Splnil se věk, kdy se chtěly vdát?	49
Graf č. 13 – Splnil se počet dětí, který si plánovaly?	50
Graf č. 14 – Celkové splnění plánů respondentek (v %).....	52
Graf č. 15 – „Byla jste těhotná a nebyla jste vdaná? Důvod ke svatbě?“	57
Graf č. 16 – Jednoduchá lineární regresní přímka	63

Tabulka č. 1 – „Jaký je Váš věk, případně rok narození?“	36
Tabulka č. 2 – Pohlaví dětí v závislosti na pořadí porodu	44
Tabulka č. 3 – Charakteristiky věku v závislosti na pořadí porodu.....	44
Tabulka č. 4 – Subjektivní názor splnění představ z mládí.....	47
Tabulka č. 5 – Víra rodičů a počet sourozenců respondentek	56
Tabulka č. 6 – Regresní přímka	61

ÚVOD

Plodnost je v poslední době hojně diskutovaným tématem a vstupuje do vyššího zájmu i mimo okruh demografií. Její úroveň má totiž dopad na nemalý počet dalších jevů z různých oblastí. Obecně zejména ekonomických, sociálních a politických, jako je počet míst v mateřských školách, zaměstnanost žen - matek, podpora v mateřství či stárnutí populace. Dle dosahovaných hodnot plodnosti, lze také do jisté míry charakterizovat vyspělost a dosažený stupeň modernizace dané země.

Z demografického hlediska je možné zkoumat plodnost z různých pohledů s využitím dat statistických úřadů. Detailně ji specificky popsat dle věku, území, vzdělání či rodinného stavu. Dále ji propojit s jinými sférami života, jako je životní styl, náboženství a také vliv rodičů, a to jak fyzický přes geny, ale také hodnotami utvářenými při výchově v dětství. V neposlední radě lze plodnost zařadit jako vliv do ekonomie, trhu práce či sociálních ukazatelů. Tato práce se týká oblasti jiné. Snaží se porovnat plány ohledně plodnosti a následně jejich reálné uskutečnění. Datová základna práce tedy stojí na vlastním dotazníkovém šetření provedeném na malém vzorku českých žen s ukončenou plodností. Úkolem respondentek, bylo anonymně vyplnit dotazník týkající se zejména počtu, pohlaví, pořadí, rozmezí svých dětí a to nejprve podle svého zamýšleného plánu a poté dle skutečnosti. Rozhodování o počtu potomků v rodině ovlivňuje nemálo faktorů. Nezáleží jen na vlastním přání matky. Proto byly do dotazníku zahrnuty také otázky týkající se osobnostních charakteristik a dále dotazy na témata, jako je antikoncepce, kouření, problémy s donošením dítěte či náboženství.

Tento průzkum se řadí mezi šetření, jež se dotazují na zamýšlené plány týkající se rodičovství. Z jakého důvodu se jejich přání ne vždy splní? Protože špatně odhadli svůj životní směr? Nebo své plány museli změnit, odložit, či dokonce zcela opustit z důvodu nečekaných zvratů? Mohou demografové na základě těchto úmyslů odhadovat budoucí počty narozených? Na tyto otázky se práce snaží odpovědět.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První část práce obsahuje teoretickou základnu plodnosti, definice potřebných ukazatelů jako je úhrnná a konečná plodnost. Dále charakter období, v němž respondentky žily, jelikož právě okolí, normy a společenský tlak ovlivňuje představy a plánování vlastní rodiny. Druhá část popisuje současný stav poznání, tedy studium průzkumů podobného tématu. A to pomocí článků českých i zahraničních odborných časopisů. Následně je popsána příprava a realizace šetření, tedy postup vytváření dotazníku, pilotní

průzkum, vlastní sběr a způsob vyhodnocení dat. Třetí část prezentuje získané výsledky jednotlivých částí dotazníku samostatně, poté jejich srovnání, vyhodnocení a interpretaci závěrečných zjištění. Poslední část se věnuje analýze závislosti počtu skutečně narozených potomků na počtu dětí plánovaných.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Teorie plodnosti a porodnosti

Plodnost jde ruku v ruce s úmrtností. Jsou to dva protiklady podmiňující život jedince. Je jedno, o koho se jedná, zda je to muž nebo žena, zda je bohatý nebo chudý či na jakém žije kontinentu. Každý jsme jiný, ale toto máme společné. V okamžiku našeho zplodění je jisté, že jednou, ať už dříve nebo později, zemřeme. Je to přirozené, a tak jako v životě každého z nás představují tyto události základní procesy, jsou to i základní složky demografické reprodukce.

Demografie nenahlíží na tyto procesy nijak různorodě. Bere je rovnocenně a objektivně, tak jak jsou. Plodnost se ale objevila v zájmu vědců později. Její hlubší studium započalo až na konci 19. století, tedy o takřka 200 let později než tomu bylo u studia úmrtnosti. Příčinou bylo nejpravděpodobněji to, že společnost nepocítovala potřebu se plodností více zabývat. Nevzbuzovala u vědců takový zájem jako úmrtnost, která se v mnoha územích lišila, rozlišovala se také ve věku, ve kterém přišla a v neposlední řadě také nebyla stejná u mužů jako u žen. Naopak plodnost se po dlouhou dobu neměnila a nenacházely se výrazné rozdíly mezi jednotlivými částmi území. Po uskutečnění demografické revoluce, kdy se úmrtnost stabilizovala, přišla do popředí právě plodnost. V současném světě je to jeden z ukazatelů stádia populačního vývoje a rozvoje společnosti.¹

Z biologického pohledu začíná život jedince již početím. Oproti tomu demografie spolu s právem považují za počátek života až porod živého dítěte. Vnitroděložní život se dělí na dvě období, jež odděluje hranice 28 týdnů věku plodu. Do této doby se plod ještě nepovažuje za životaschopný, provádějí se interrupce a ukončení těhotenství se považuje za *potrat*. Po tomto období je opuštění plodu matčino tělo bráno jako *porod*, ať už živého či mrtvého dítěte. Výjimečně se také stane, že se dítě narodí již před 28 týdnem těhotenství, které jeví známky života, *vitality*, tedy dýchání, tep a pohyb. Porod může být vícečetný, kdy se uvádí, že na 80 jednoduchých porodů se narodí jedna dvojčata, na 80 porodů dvojčat jedna trojčata, atd. Sleduje se také pořadí narozeného dítěte. Dále také *legitimita dítěte*, tedy děti narozeného podle rodinného stavu matky, které se pak dělí na manželské nebo mimomanželské. Právo v současnosti nahlíží na tyto děti stejně, avšak v minulosti tomu tak často nebylo.

¹ KLUFOVÁ, R. - POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5. [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksov/polakova/Demograf_model/klufova_polakova_2.pdf

Porodnost a plodnost společně tvoří pozitivní část přirozené reprodukce, ale jsou to dva různé pojmy. *Porodnost* neboli *natalita* způsobuje změnu, respektive nárůst počtu obyvatelstva. *Míra obecné (také hrubé) porodnosti* je pak dána poměrem živě narozených a středního stavu obyvatel v daném čase a prostoru. Zachycuje počet živě narozených na 1 000 osob středního stavu, vyjadřuje se tedy v promile (‰).

Plodnost neboli *fertilita* je procesem reprodukce, který se týká pouze souboru potenciálních matek. Tedy té části populace, která je fyzicky schopná rodit děti, obecně ženy ve věku 15—49 let. Často je pro ně užíván termín rodivý kontingent nebo také ženy v plodivém věku či reprodukčním období. Lze se samozřejmě setkat i s rodičkami mimo tento věk, ale jejich počet je pro další analýzy zanedbatelný. *Obecná míra plodnosti* je tedy počet živě narozených ku počtu žen v plodivém věku. Do čitatele lze zařadit všechny narozené, tedy i mrtvé, v tomto případě se pak mluví o obecné míře hrubé plodnosti. Vyjadřuje se také v promile a udává tedy počet (živě) narozených na 1 000 žen v plodivém věku.²

Realizovanou fertilitu podmiňuje *fekundita*, *plodivost*, což je biologická schopnost mužů a žen mít děti, tedy potenciální plodnost, bez níž by k narození dětí nemohlo dojít.

Dále lze definovat *obecnou míru manželské plodnosti*, která dává do poměru děti narozené vdaným ženám a počet vdaných žen v plodivém věku. Analogicky pak *obecnou míru plodnosti nemanželské*.³

Hrubé míry jsou obecně nepříliš vhodným ukazatelem a platí tomu tak i u porodnosti a plodnosti. Jsou ovlivněny věkovou strukturou populace, respektive věkovou strukturou rodivého kontingentu. Vhodnějším ukazatelem jsou pak *specifické míry plodnosti* podle věku, které se počítají buď jako jednoleté nebo případně pro pětileté intervaly. Uvažováno je zde pouze ženské pohlaví. Křivka plodnosti podle věku má tvar zvonu, jejíž vrchol udává *modus*, tedy nejčastější věk matky při porodu. Tento bod se s dobou postupně zvyšuje, posouvá se k 30 letům věku a tak se tato křivka stává souměrnou. Analogicky lze opět uvažovat *specifické míry porodnosti* či *specifické míry plodnosti manželské* či *nemanželské*. Dále se sleduje také *průměr* a *medián*. Průměrný věk matky při porodu se vypočítá z pětiletých specifických měr porodnosti jako vážený aritmetický průměr středů intervalů, kde váhy jsou specifické míry.

² ROUBÍČEK, V. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. 2. vyd. Praha: VŠE, 2002. 275 s. ISBN 80-245-0288-7.

³ KLUFOVÁ, R. - POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5. [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksov/polakova/Demograf_model/klufova_polakova_2.pdf

Z měr porodnosti podle věku lze vypočítat také *medián*, který udává „typický“ věk, ve kterém se děti daného pořadí rodí matkám.

Pro potřeby syntetické charakteristiky plodnosti očištěné o vliv věkové struktury se konstruuje tzv. *úhrnná plodnost*. Vychází z předpokladu stacionární populace, z nulové úmrtnosti do 50 let. Počítá se jako sumace měr plodnosti podle jednotek věku vydělená tisícem. To z důvodu, aby výsledek byl na jednu ženu. Říká, kolik dětí by se průměrně živě narodilo každé ženě během jejího reprodukčního období, tedy ve věku 15–49 let. A to za předpokladu, že ve sledovaném období by byla nulová úmrtnost do 50 let a dále by zůstaly stejné specifické míry plodnosti. Úhrnná plodnost pro zajištění prosté reprodukce populace by měla dosahovat hodnoty 2,1 dítěte na ženu. Obecně tuto hodnotu s přehledem splňují rozvojové země. Naopak země rozvinuté na tuto hodnotu nedosáhnou a to některé ani zdaleka. Právě hodnoty pod touto hranicí indikují úbytek populace a její stárnutí.⁴

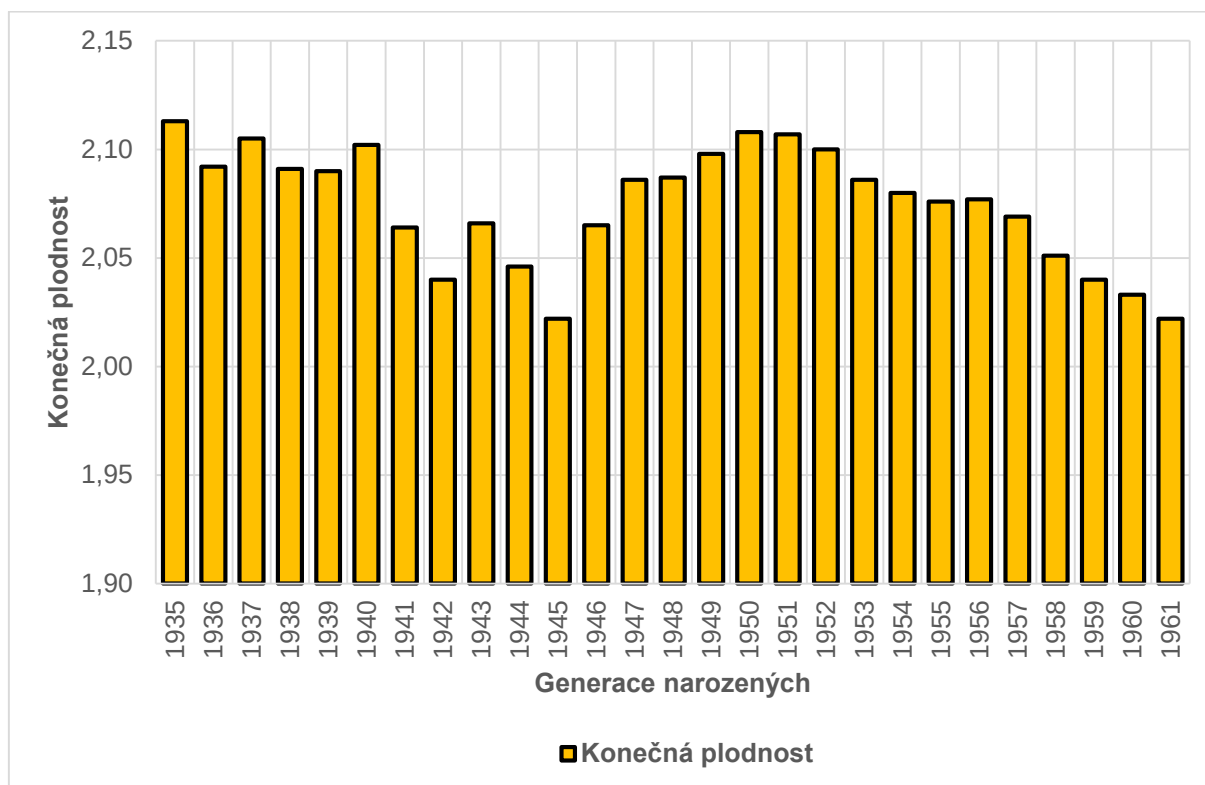
Vynásobením úhrnné plodnosti podílem děvčat mezi narozením dětmi (0,485) lze získat *hrubou míru reprodukce*. Což je počet děvčat, která by se v průměru narodila jedné ženě za předpokladu neměnné plodnosti a nulové úmrtnosti do 50 let. Dále *čistá míra reprodukce*, která bere v úvahu také úmrtnost, vyjadřuje stejně jako hrubá míra reprodukce počet děvčat, která se narodí jedné ženě a zároveň se dožije věku své matky při jejich narození. Ta podle své výsledné hodnoty dává informaci, zda populace přibývá nebo ubývá. Pro prostou reprodukci by měla dosahovat hodnoty jedna, což znamená, že každá jedna žena by byla nahrazena jednou dcerou. Pokud je menší, populace logicky ubývá a naopak. Díky současné nízké úmrtnosti je rozdíl mezi hrubou a čistou mírou reprodukce minimální.

Vedle úhrnné plodnosti stojí tzv. *konečná plodnost*. Počítá se pro danou generaci, nikoliv jako úhrnná plodnost pro konkrétní rok, jež je pak zatížená aktuální situací. Konečná plodnost tedy žádným výkyvům nepodléhá. Úhrnná a konečná plodnost jsou příkladem tzv. transverzálního a longitudinálního (kohortního, generačního) přístupu. Konečnou plodnost lze spočítat pouze pro generace narozené minimálně před 50 lety.⁵

⁴ KLUFOVÁ, R. - POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5. [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksov/polakova/Demograf_model/klufova_polakova_2.pdf

⁵ KOSCHIN, F. *Demografie poprvé*. 2. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

Graf č. 1 - Konečná plodnost v ČR pro generace narozených v letech 1935—1961

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Human Fertility Database

Graf výše tedy zachycuje průměrný počet dětí na jednu ženu za generace žen s ukončenou plodností. Ženy narozené v různém období, tedy byly ovlivňovány různými okolními situacemi. Ekonomické, hodnotové a případně i politické změny, jež se udály v době reprodukčního období každé z nich, jistě měly nemalý vliv na jejich konečnou plodnost. Tento ukazatel je ovšem stabilnější než úhrnná plodnost, proto změny jeho hodnoty nebyly tak dramatické. Rozdíl mezi konečnou plodností generace 1935 a 1961 byl pouze 0,091 dítěte na jednu ženu.

Této práci se týkají generace narozených 1949—1979. Konečná plodnost narozených v druhé polovině 40. let vzrostla o 0,09 dítěte na ženu. Důvodem nárůstu byla zvýšená porodnost po druhé světové válce a dále „Husákova“ propopulační opatření, jako například novomanželské půjčky, prodloužení mateřské dovolené a zavedení dovolené rodičovské. Následně začala konečná plodnost v důsledku vyčerpání těchto opatření klesat.⁶ Průměrný počet dětí generace žen narozených v roce 1962 a později je již pod hranicí dvou.⁷

⁶ ČSÚ. *Plodnost žen*. Praha, 2013. Kód publikace: 170224-14. [Online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551769/170224-14.pdf/287dc43c-df94-40c1-bf04-b322ed0e4b84?version=1.0>

⁷ THE HUMAN FERTILITY DATABASE. Czech Republic: Completed Cohort Fertility. [Online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://www.humanfertility.org/cgi-bin/country.php?country=CZE&tab=si&t1=1&t2=2>

Tématu plodnosti se také týká úmrtnost dětí v prvním roce života, tedy kojenecká úmrtnost. Pro charakteru její intenzity vypovídá *kvocient kojenecké úmrtnosti*, který dává do poměru počet zemřelých dětí do jednoho roku věku ku počtu narozených. Udává tedy v podstatě pravděpodobnost, že novorozenec zemře před svými prvními narozeninami. Tento ukazatel je jednou z charakteristik vypovídajících o vyspělosti dané země. Kojenecká úmrtnost se dále dělí na několik období. Úmrtí v prvních třech dnech života se nazývá *poporodní úmrtnost*. Do šesti dokončených dnů se sleduje *časná novorozenecká úmrtnost* a poté do čtyř týdnů od porodů *širší novorozenecká úmrtnost*. Po tomto období až do věku jednoho roku se úmrtím věnuje *ponovorozenecká úmrtnost*.⁸

1.2. Demografická charakteristika období života respondentek

Pro potřeby této práce, je třeba charakterizovat období, ve kterém se respondentky narodily, vyrůstaly a následně samy měly děti. Právě jejich okolí, tradice, zvyky a životní vzory utvářely jejich budoucí představy o vlastním životě a rodině. Nejstarší respondentka se narodila v roce 1949. Z hlediska historického kontextu, bylo pro tuto demografickou charakteristiku zvoleno období po roce 1945, tedy po skončení druhé světové války. Lze se již i opřít o kvalitní a srovnatelná data z prvního poválečného sčítání.

Hlavním zdrojem informací této kapitoly byla kniha Demografická situace české republiky. Proměny a kontexty 1993 — 2008 B. Burcin, L. Fialová, J. Rychtaříková a kol. Dále také odborné články z časopisu Demografie.⁹

Pro představu a srovnání jsou v některých případech uváděny také hodnoty pro Slovensko (s nimiž jsme tvořily do roku 1993 společný stát) a Francii, ve které započal proces demografické revoluce a byla zemí, charakterizující vývoj západu.

Situace po druhé světové válce navazovala na předchozí nepříznivý vývoj české populace. Zejména byla vysoká úmrtnost dětí do jednoho roku. Ve vývoji míry kojenecké úmrtnosti byly České země podobnější více Francii než Slovensku. V roce 1945 byla hodnota tohoto ukazatele na vrcholu, v Českých zemích přes 120 ‰, pak začala prudce klesat.

⁸ KLUFOVÁ, R. - POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5. [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksov/polakova/Demograf_model/klufova_polakova_2.pdf

⁹ BURCIN, F. - FIALOVÁ, L. - RYCHTAŘÍKOVÁ, J. a kol. *Demografická situace České republiky. Proměny a kontexty 1993 – 2008*. SLON, Praha 2010. ISBN 978-80-7419-024-7.

Demografický vývoj od konce padesátých let byl ovlivněn zejména rozdělením Evropy na kapitalistický a socialistický blok. Zpočátku se rozdělení jevílo pouze jako geografické a politické, postupem času se ale utvářely rozdíly v základních lidských hodnotách a tedy v základních demografických parametrech. České země, se na rozdíl od Slovenska, do této doby přibližovaly spíše západoevropským státům. Poté se ale postupně staly charakteristicky typickou socialistickou zemí s příznačným nejen reprodukčním režimem, ale také s ostatními demografickými znaky. Dále demografické trendy u nás poznamenaly politické změny po roce 1989, vznik samostatné České republiky v roce 1993 a následné sjednocování Evropy do Evropské unie.

1.2.1. Charakter plodnosti

Plodnost po druhé světové válce byla často považována za baby boom. V tomto období byl totiž ve vyspělých zemích zaznamenán vzestup počtu živě narozených. Neprobíhal ve všech zemích totožně a ani netrval stejnou dobu. V Českých zemích se projevil krátkodobým a nevelkým zvýšením úhrnné plodnosti. Naopak ve Francii byl dlouhý a intenzivní s vysokou úrovní úhrnné plodnosti. Na Slovensku se baby boom vůbec neprojevil. V případě srovnání hodnot konečné a úhrnné plodnosti v Českých zemích byl zaznamenán jejich nesoulad. Nelze říci, že by byly protichůdné, ale zatímco úhrnná plodnost rostla, konečná plodnost zůstala neměnná. Společný růst vykazovaly až v sedmdesátých letech. Ve Francii a Slovensku měly trend obou ukazatelů naopak v souladu, i když v opačném směru, ve Francii jejich hodnoty rostly a na Slovensku klesaly.

Dalším impulsem pro změny v reprodukci byl zákon s působností od roku 1958 o umělém přerušení těhotenství i z jiných než zdravotních důvodů, jehož využívaly zejména ženy, které již měly dvě děti. Důsledkem toho byl pokles úhrnné plodnosti pod hranici prosté reprodukce. Od konce šedesátých let se začala v Československu zavádět socialistická propopulační opatření. V českých zemích pak díky nim byla úhrnná plodnost v letech 1974—1991 dokonce vyšší než ve Francii.

1.2.2. Vznik a rozpad rodiny, mimomanželské děti

Co se týče návaznosti plodnosti na rodinu a manželství, vše fungovalo následovně. Děti se rodily v manželství a rozvody nebyly snadně realizovatelné a tedy ani časté. Do manželství se vstupovalo sice v nízkém věku, ale tedy s tím, že je to na celý život, společnost rozvody zavrhovala.

Totíž třicet let po skončení druhé světové války (1945—1974) bylo díky ekonomickému rozmachu označováno jako „Les Trente Glorieuses“, mimo jiné to bylo právě také příznivé období pro rodinu, tzv. zlatý věk rodiny. Rodina byla společensky žádaná a dostupná forma jistoty a stability, s níž šla ruku v ruce manželská plodnost, v podstatě opak toho než se dostává do popředí dnes.¹⁰

Tradiční antikoncepční metody, často způsobily tzv. vynucené sňatky z důvodu těhotenství partnerky. Převrat způsobil vynález hormonální antikoncepce na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Časem také začal růst počet rozvodů a klesat počet sňatků, tím pádem docházelo k nárůstu počtu dětí narozených mimo manželství. Jelikož ale v socialistických zemích byla rodina základem státu, tak v Československu nebyl počet mimomanželských dětí vysoký. Svou roli zde hrálo také náboženství.

Co se týče sňatečnosti u nás v druhé polovině 20. století, lze ji rozdělit na dvě charakteristické části a to před a po roce 1989. Před revolucí nebyla sňatečnost nijak odlišná nebo specifická, České země se řadily k zemím, kde sňatek byl jakýmsi společensky daným procesem. Uzavíral se v poměrně nízkém věku. Ženy při svém prvním sňatku byly v průměru často mladší než 22 let. Jejich ženichům bylo v průměru 24 let. Z generací narozených dříve než v roce 1970 bylo ve 20 letech věku ženatých 15 % mužů a vdaných 60 % žen. Manželství se již nebralo jako závazek na celý život, a tak tyto mladé sňatky stále častěji končily rozvodem. Stále zde u mnohých ale působily vnější sociální činitele jako náboženství a tradice. Rozvedení ale ve většině případů brzy vstoupily do dalšího svazku a to častěji muži než ženy. Počet rozvodů například v 80. letech narostl téměř na trojnásobek oproti počátku 50. let.

Po pádu komunismu se situace změnila. Lidé začaly měnit své názory v důsledku odlišných možností. Je to v podstatě charakteristika dnešní doby, tak jak ji známe dnes. Růst

¹⁰ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Děti narozené v manželství a mimo manželství: dvě různé populace. *Demografie*. 2013, 55: 04-26. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q1_2013

věku při prvním sňatku, méně uzavíraných sňatků, časté rozvody, jelikož společnost je bere jako přijatelné řešení nespokojenosti v manželství. Na sňatky byl bohatý rok 1990, jehož příčinou bylo zrušení nízkouročených novomanželských půjček k 1. 1. 1991.

Data o počtu dětí narozených mimo manželství jsou dostupná již od počátku 19. století. V námi sledovaném období, po druhé světové válce, lze rození dětí mimo manželství rozdělit na dvě části. První část trvala až do 90. let a byla charakteristická nízkým procentem těchto dětí. Podíl živě narozených mimo manželství se pohyboval okolo 7 %. Naopak část druhá, trvající dodnes, se vyznačuje počtem těchto dětí velmi vysokým, blížícím se polovině ze všech živě narozených.

V minulosti tyto dvě skupiny dětí nebyly posuzovány rovným dílem z hlediska sociálního a dokonce ani legislativního. Nemanželské děti měly vyšší kojeneckou úmrtnost, danou zřejmě odlišnou péčí. Dále v životě měly ke všemu složitější přístup, ať už ke vzdělání tak i k zaměstnání, navíc byly často společností diskriminovány a ošizeny o dědictví. U nás tyto rozdíly byly v zákoně zrušeny od roku 1950.¹¹

1.2.3. Vývoj plodnosti žen do 25 let věku

Převrat v chování a myšlení lidí lze spojit s významným historickým datem a to rokem 1989. Před rokem 1989 znamenalo právě rodičovství možnost seberealizace a osamostatnění, zatímco dnes je to spíše naopak. Období mezi lety 1960—1962 charakterizuje socialistické normy a reakce na zákon o umělém přerušení těhotenství. Přelom 80. a 90. let charakterizuje doznívání propopulačních opatření s vrcholem plodnosti ve věkové kategorii žen 20—24.

Po druhé světové válce právě mladé matky do 25 let tvořily nadpoloviční podíl na celkové plodnosti. Také zde byl zaznamenán vzestup velmi mladých rodiček ve věku dokonce jen 17—19 let. Typický pro tuto dobu byl vstup do manželství v brzkém věku, tedy i vysoká manželská plodnost a často i porody vyšších pořadí do 25 let věku. Dlouhodobý růst počtu dětí narozených těmto ženám vyvrcholil na přelomu 60. a 70. let, kdy se jim narodilo více než 60 % ze všech živě narozených. Vývoj od počátku 90. let se nazývá jako tzv. Druhý

¹¹ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Děti narozené v manželství a mimo manželství: dvě různé populace. *Demografie*. 2013, 55: 04-26. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q1_2013

demografický přechod, který je charakteristický právě výrazným poklesem narozených dětí ženám do 25 let.¹²

1.2.4. Proměny pozdního mateřství

Článek Michaely Šimečkové - *Proměny pozdního mateřství v České republice v demografickém pohledu* se zabývá studiem změn pozdního mateřství, tedy žen starších 35 let na našem území od 20. let 20. století po současnost. Ze sledovaného období bylo vybráno 7 tříletých úseků, vždy kolem sčítání lidu. Zvolená hranice 35 let, je jak biologicky tak společensky přijatelnou hranicí. Změny pozdního mateřství lze za sledované období shrnout do třech charakteristických podob.

První podoba pozdního mateřství je typická pro období první republiky, tedy pro první dva sledované intervaly tří let. Každé 12. dítě se narodilo ženě starší 35 let, bylo to ve většině případů dítě vyššího pořadí, jehož matka byla vdaná a bohužel u nich byla vyšší pravděpodobnost, že se narodí mrtvé.

Za trvání ČSSR se situace vyvinula do druhé typu. Narození dítěte v pozdějším věku se stalo méně častým až vzácným. Opět to byla nejčastěji matka vdaná, tentokrát ale těsně nad 35 lety a její dítě bylo ve většině případů třetího pořadí.

Poslední typ nastal podle očekávání po převratu v roce 1989 a trvá dodnes, kdy tato věková skupina matek nabývá na významu. Pozdní mateřství se stalo oproti předchozímu období opět častějším, ale změnilo svou formu, tentokrát to byly odložené porody. Vzrostl počet matek svobodných a jejich děti byly zpravidla druhorozené. Nárůst je také v pravděpodobnosti narození trojčat.¹³

1.2.5. Plodnost v českých zemích v 90. letech

Z demografického hlediska lze devadesátá léta v České republice charakterizovat poklesem plodnosti i porodnosti, kdy přirozený přírůstek obyvatel byl záporný. Tato situace je zajímavá také tím, že právě v tomto období byla na vrcholu svého plodného období natalitní vlna 70. let, a tak byl tento vývoj více než neočekávaný a překvapivý.

¹² VÁLKOVÁ, K. Vývoj plodnosti žen do 25 let v České republice. *Demografie*. Český statistický úřad 2014, 56: 04-20. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130053-14-q1_2014

¹³ ŠIMEČKOVÁ, M. Proměny pozdního mateřství v České republice v demografickém pohledu. *Demografie*. Český statistický úřad 2013, 55: 117-131. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q2_2013

Zmíněné souvislosti vyvolaly zájem pro další analýzy, které se snažily nejen zjistit příčiny a okolnosti tohoto vývoje, ale také na jeho základě odhadnout další vývoj v objemu a struktuře plodnosti.

Jako vysvětlující se jevil jeden ze dvou faktorů, a to pojem modernizace či westernizace. Modernizace je proces, který jde ruku v ruce s technickým pokrokem a s ním souvisejícími změnami chování společností. Ať už dříve nebo později, je v podstatě nevyhnutelným vývojovým stádiem všech populací. Naopak westernizace by se dala přirovnat k módě, tedy k jakémusi napodobování západu a jeho reprodukčnímu chování. V České republice se změna chování společnosti vysvětluje jako modernizace, i když nepatrně zpožděná a s jistými odlišnostmi.¹⁴

Projevem modernizace byl tzv. *druhý demografický přechod*, který byl právě charakteristický významným poklesem plodnosti a porodnosti a započal v Evropě v 60. letech 20. století. Tento jev popsal holandský demograf Dirk J. van de Kaa. Za změnami, který tento proces vystihují, stojí zejména obrat v myšlení a jednání společnosti. Přišly nové primární hodnoty, narostl individualismus a potřeba seberealizace. Právě v 60. letech se totiž země již vzpamatovaly z důsledků války, nastal ekonomický rozmach a tak lidem ani nezbývalo nic jiného, než se přizpůsobit, dále vzdělávat a držet tak krok s technickým pokrokem. V důsledku toho zhruba od 70. let lidé odkládali sňatky a založení rodiny, což už pro ně nebylo prioritou. Začaly chápat antikoncepci, jako prostředek pro plánování rodiny a odsouvali tak rodičovství do pozdějšího věku. Právě odložení založení rodiny znamenalo, také odložení sňatku, jelikož lidé spolu mohli žít i bez manželství, již to bylo společensky únosné. Tím pádem se vdavky konaly až v době, kdy si pár přál založit rodinu nebo často v době, kdy partnerka už byla těhotná. Společensky odsouzenými už nebyly ani svobodné matky a do popředí přicházela také myšlenka nemít děti vůbec. Tento proces jeho autor shrnul do zásadních změn chápání společnosti. Byla to změna úlohy antikoncepce, změna postavení dítěte v rodině, malá rodina místo velké a nová podstata manželství.¹⁵

Projevy modernizace, které tedy plodnost jednoznačně ovlivňují lze rozdělit do tří skupin. Kulturní změny, které zahrnují postoje k manželství, potratům, rozvodům, mimomanželské plodnosti apod. Dále technické, jimiž je umožněna dostupnost antikoncepce a interrupcí. V neposlední řadě jsou to změny strukturální, tedy vývoj organizace země

¹⁴ KOSCHIN, F. – FIALA, T. – LANGHAMROVÁ, J. – ROUBÍČEK, V. *Plodnost v českých zemích v devadesátých letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. ISBN 80-245-0254-2.

¹⁵ KOSCHIN, F. *Demografie poprvé*. 2. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

ve smyslu dosažitelnosti vzdělání, potřeby individualizmu a seberealizace. Všechny tyto změny se vzájemně ovlivňují, doplňují a dostávají se od jedinců až po celou populaci.¹⁶

1.2.6. Změny po roce 1989

Demografický vývoj po roce 1989 byl ovlivněn zejména ekonomickou transformací, která změnila ekonomické a sociální možnosti populace. Změnily se sociální jistoty, přišla nezaměstnanost a také příležitosti, které nabízelo zahraničí. Demografické změny byly charakteristické rostoucí střední délkou života, poklesem úhrnné plodnosti, poklesem sňatečnosti zejména svobodných, růstem užívání hormonální antikoncepce a díky tomu ke snížení umělých přerušení těhotenství. Dále pak zvyšujícím se věkem matek při narození prvního dítěte a také nárůstem počtu mimomanželských dětí, jehož příčinou mohla být výhodnější státní sociální podpora pro matky samoživitelky. Plodnost v této době zažívala historicky největší propad. Úhrnná plodnost zaznamenala své minimum v roce 1999, kdy spadla až na 1,13 živě narozeného dítěte na jednu ženu. Od tohoto roku se pak začaly její hodnoty postupně zvyšovat.

1.2.7. Pokles porodnosti – hlavní faktor demografické změny

Pokles úrovně plodnosti lze pro území současné České republiky rozdělit do čtyř fází. Přičemž první poklesová fáze započala již v roce 1830 a druhá v roce 1870, což byla tzv. *první demografická revoluce*. V těchto dvou fázích lidé zjistili, jak početí předejít. Na ně postupně od 60. let 20. století navázala fáze třetí, charakteristická již zmíněným socialistickým systémem a zákonem o umělém přerušení těhotenství i z nezdavotních důvodů. Poslední fáze probíhá s největší pravděpodobností dodnes a to zhruba od 90. let minulého století.

Pro potřeby této práce je důležité zejména to, že respondentky tohoto šetření již měly schopnosti a znalosti k plánování svého rodičovství. Znalý jak tradiční metody zabraňující početí, měly možnost jít na potrat a také již přišla do jejich povědomí hormonální antikoncepce, která se u nás výrazně rozšířila po roce 1989. Mnohem více na plánování žen o jejich budoucí rodině působí vnější okolnosti, jako byla socialistická opatření, ekonomické a sociální podpory.

¹⁶ KLUFOVÁ, R. - POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5. [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksov/polakova/Demograf_model/klufova_polakova_2.pdf

Ať už byla v druhé polovině 20. století více či méně příznivá, faktem je, že úhrnná i konečná plodnost klesaly pod hranici prosté reprodukce.

Na počet dětí má také vliv vzdělání ženy. Matky s vysokoškolským vzděláním totiž začínají rodit až po dostudování, tedy ve vyšším věku, a tak mají zákonitě ve většině případů méně dětí. Oproti tomu ženy s nižším vzděláním, mají nižší věk při narození prvního dítěte a potom tedy dětí více. Platí pravidlo, že čím vyšší vzdělání žena má, tím je nižší hodnota konečné plodnosti. Vyrůstající počet dětí narozeným svobodným matkám se týká právě žen s nižším vzděláním.

Generace žen narozených v roce 1950 měla děti v průběhu 70. let, která byla pro založení rodiny dle vnějších okolností systému příznivá. U nás ženy z této generace, ve srovnání se stejnou generací Francie, měly své první dítě dříve. Tento trend nižšího věku při prvním porodu pokračoval i u generace žen z roku 1955 a 1960. Bohužel ale ve výsledku se konečná plodnost těchto žen snižovala. Další, tedy mladší generace žen u nás začaly své mateřství posouvat do vyššího věku, stejně tomu bylo ve Francii, ale u nás při nižší konečné plodnosti, v západních zemích se hodnota konečné plodnosti nesnižovala. Následující generace žen v současné době ještě neukončily svou plodnost, ale již teď se dá předpokládat, že jdou ve šlépějích předchozích generací.

Důležitým pohledem na plodnost a počet dětí v rodině není jen věk a vzdělání matky nebo vnější okolnosti systému, ale také pořadí narozených dětí. Dočasné zvýšení porodů vyšších pořadí bylo zaznamenáno v 70. letech, charakteristických prorodinnými opatřeními, tedy u rodiček z generací 1950—1955. Prvopočátek snižování počtu dětí v rodině, tedy druhorozených a více se projevil již před rokem 1989, tedy v generaci žen 1960, které touto dobou měly už první dítě. Tento trend pokračuje dodnes. Zajímavostí může být průměrný věk 22,2 let, který je zaznamenaným minimem věku matky při narození prvního dítěte a týká se generace 1958 a 1959.

Trendem dnešní doby je také úplná bezdětnost žen, která postupně narůstá až od nedávné minulosti. Dále pak současný fenomén svobodných žen a matek. Zdá se být spíše vynuceným jevem dnešní doby, ať už systémem státní sociální podpory, ale také nastaveným kariérním růstem na trhu práce.¹⁷

¹⁷ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Pokles porodnosti-hlavní faktor demografické změny. In: *Demografická situace České republiky. Proměny a kontexty 1993-2008*. SLON, Praha 2010, p.47-63, ISBN978-80-7419-024-7.

1.2.8. Plánované rodičovství a reprodukční ztráty

Po 2. světové válce nabylo na významu téma plánovaného rodičovství. Informace o antikoncepčních metodách se již v této době dostaly k široké veřejnosti a páry, tak mohly předcházet těhotenství, které neměly v úmyslu. Dříve lidé neměli znalosti a ani prostředky k jeho redukci a načasování. Plánovat rodičovství, počet svých dětí i odstup mezi nimi patří ale k základním lidským právům. Společensky lepší je vždy mít přístup k nějakému prostředku zabraňujícímu početí, než aby docházelo k nechtěným těhotenstvím a následně k umělým potratům, které by měly sloužit jen v krajních případech, nikoliv jako antikoncepce ex – post. Právě potrat, ať už samovolný nebo umělý, představuje z demografického hlediska reprodukční ztrátu.

Antikoncepci získanou na předpis u lékaře, užívalo počátkem 70. let necelých 5 % žen. Postupně se jejich počet zvýšil až na 20 % v roce 1983, ale i tak to bylo malé číslo oproti státům západní Evropy.¹⁸

¹⁸ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Plánované rodičovství a reprodukční ztráty. In: *Demografická situace České republiky. Proměny a kontexty 1993-2008*. SLON, Praha 2010, p.47-63, ISBN978-80-7419-024-7.

2. DATA A METODY

2.1. Současný stav poznání

Počátku psaní této práce předcházelo prostudování již existujících prací a průzkumů týkajících se stejného nebo alespoň podobného tématu. To zejména v článcích odborných časopisů, jako je časopis *Demografie*, či zahraniční *Demographic Research* a *Population & Societies*, kde klíčovým slovem byl pojem *fertility intentions*, jež lze do češtiny volně přeložit jako *zamýšlená plodnost*.

2.1.1. Ladislav Rabušic, Beatrice Chromková Manea – Velikost rodiny: postoje, normy a realita¹⁹

Na velikost a plánování rodiny působí mnoho okolních vlivů, jako je samotný postoj jedince k reprodukci, společenský tlak, dospění k osobnímu úmyslu založení rodiny a také jiné priority než právě založení rodiny. Tyto vlivy působí z jedné strany na populaci a jejich zakládání rodin, což pak naopak utváří nové společenské normy a priority. Zmíněný vzájemný vztah je problémem zejména při dnešní nízké plodnosti ve vyspělých zemích, kdy se nízký počet dětí ustaluje v představách nejmladších věkových skupin, které založení rodiny teprve čeká. V souvislosti s tímto problémem se hovoří o tzv. pasti nízké plodnosti (viz např. van Peer, 2002; Goldstein – Lutz – Testa, 2003).

Článek se zabývá představami vzorku populace ČR o standartní či malé nebo velké rodině, dále plánovaným a reálným počtem vlastních potomků, přičemž bere v úvahu rozdílné představy a postoje mužů a žen.

Výběrové šetření bylo provedeno v druhé polovině roku 2011 a respondenti byli vybráni náhodně. Šetření se týkalo mužské reprodukce, proto byla zvolena věková skupina, ve které je jejich reprodukce většinou již ukončená a to 40—55 let (generace 1956—70). Pokud muž žil s manželkou nebo partnerkou, které byly mimochodem většinou mladší, byl připraven dotazník i pro ně. Z celkových 2 500 navrácených dotazníků, bylo pro analýzu použito 1 251 mužů a 1 070 žen.

¹⁹ RABUŠIC, Ladislav, CHROMKOVÁ MANEA, Beatrice. Velikost rodiny – postoje, normy a realita. *Demografie*, Český statistický úřad 2013, 55: 208-219. ISSN 1805-2991. [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q3_2013

Respondenti na otázku o představách o velikosti rodiny odpověděli tak, že za malou rodinu považují rodinu s jedním dítětem, za standardní se dvěma dětmi a za rodinu velkou pak se čtyřmi či pěti dětmi. Byla zaznamenána přímá úměra mezi počtem dětí respondentů a pro ně charakteristickým počtem dětí pro tyto tři typy rodin. Čím více dětí mají, tím větší počet dětí přisuzují každému typu.

Co se týče chtěného a skutečného počtu dětí, ten chtěný byl v průměru u mužů i žen vždy vyšší. Muži 2,09:1,74 a ženy 2,22:1,86. Často se o tomto stavu hovoří jako o „nenaplněné plodnosti“, z angličtiny *fertility gap* nebo *child gap*. Ze skutečného počtu dětí, lze pak 34 % vysvětlit právě působením faktoru vlastní představy respondentů o počtu svých dětí. Odpovědi respondentů mohli být ovlivněny jejich skutečným počtem dětí, jelikož tuto otázku zodpovídali v době, kdy již měli ukončené své plodné období.

Celkem 62 % respondentů dosáhlo na svůj chtěný počet dětí, 32 % mělo představu vyšší než skutečnost (nenaplněná plodnost) a pouze 6 % respondentů mělo dětí více, než si představovali (přeplněná plodnost).

Age – period – cohort (ACP) přístup říká, že chování lidí ovlivňují zejména tři faktory - věk a vliv doby a generace, v nichž vyrůstali.

2.1.2. Icek Ajzen, Jane Klobas – Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior ²⁰

Demografové studují úmysly o velikosti rodiny, minimálně z toho důvodu, že jim pomáhají odhadovat budoucí porodnost v daném čase a území, což se potvrdilo například na vzorku 300 amerických párů, jejichž plány se za 20 let v podstatě potvrdily. Tento a další průzkumy, ale zároveň prokázaly, že fungují na agregátní úrovni, nikoliv pak na úrovni individuální. Dalším zjištěním bylo, že nechtěná, tedy neplánovaná těhotenství vyvažují ta plánovaná, ale neuskutečněná. Právě tato zjištění vzbuzují další zájem demografů o toto téma. Snaží se zjistit faktory a příčiny odchylek od plánu. Za jeden z pozitivně působících faktorů byla překvapivě označena účast žen na trhu práce.

²⁰ AJZEN, I. – KLOBAS, J. Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior. *Demographic Research*: 2013, ročník 29, článek 8, str. 203-232. DOI: 10.4054/DemRes.2013.29.8. [Online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol29/8/>

Teorie plánovaného chování (Theory of planned behaviour, TPB)

Autorem teorie plánovaného chování je psycholog Icek Ajzen, který je v současnosti učitelem psychologie na Univerzitě v Massachusetts. Tuto sociálně-psychologickou teorii lze aplikovat na rozhodování populace, zda mít nebo nemít dítě. Působí zde tři vlivy. Prvním je *osobní postoj*, který je utvářen pozitivními a negativními názory na dítě. Dále *subjektivní norma*, jež zachycuje tlak společnosti k rodičovství, tedy společenský tlak na subjektivní názor. Třetím činitelem je *vnímaná kontrola vlastního jednání*, což znamená rozsah jednání z vlastní vůle.

Tato teorie byla již často užívána k modelování různých sexuálních chování, například k rozhodnutí použít kondom. Aplikace TPB na plodnost, ale naráží na problém stanovení kritéria pro vhodné chování v této oblasti. Rozhodnutí mít dítě, totiž není nějaké chování, je to spíše výsledek chování předchozího, které vede k tomuto cíli. Dále ale dané chování nemusí vždy vést ke chtěnému výsledku. Působí zde vnější vlivy. Pak tedy pokud se muž a žena rozhodnou mít dítě a začnou činit vše, co je pro to třeba, neznamená to automaticky, že se tak stane. Samozřejmě tento fakt působí i v opačném směru. Plánované chování v plodnosti, tedy není bohužel pouze na rozhodnutí osob samotných.

Nedávné studie ale dokazují, že záměr mít dítě, ze zmíněných tří komponent podmiňujících TPB, předvídat lze. Je proto ale třeba co nejpřesněji definovat chování s ohledem na zamýšlený cíl. Může to být například, mít dítě během následujících 3 let, mít dítě před dosažením nějakého zvoleného věku, nebo další dítě mít až po té, co mladší dítě dosáhne školního věku, či nemít děti vůbec, apod.

Prvním působícím faktorem jsou tedy *osobní postoje*. Ty lze v této oblasti popsat jako subjektivní hodnotu přidělenou výsledku předchozího chování, tedy narození dítěte. Síla hodnoty výsledku, pak právě určuje rozhodnutí k tomu mít či nemít dítě a následně tedy jednat a chovat se podle toho.

Ve studii Langdridge, Sheerana a Connolly z roku 2005 bylo zjištěno 35 důvodů pro a proti mít dítě. Studie zahrnovala 874 manželských párů bez dětí ve Velké Británii. Důvody pro byly například, stát se úplnou rodinou, potěšit partnera, mít někoho, kdo je částí nás obou, nebo pouze dodržet koloběh přírody. Proti bylo například přesvědčení, že jsou důležitější věci v životě, konec osobní svobody, konec kariérního postupu, partnerovo nechtění dítěte či dokonce starost o přelidnění světa.

Subjektivní normy jsou utvářeny podobně jako postoje, jen jsou ovlivněny vztahem s dalšími činiteli, kterými jsou především partner, rodiče a přátelé. Početně jsou pak dány součinem síly víry v tyto činitele násobené motivací k dosažení jakéhosi souladu mezi nimi a sebou samým. Lze je rozdělit na příkazující a popisné. Příkazující zahrnují to, co nám druhí řekli, abychom dělali, či se tak chovali. Popisující jsou založeny na skutečných a odvozených činnostech lidí, na nichž nám záleží.

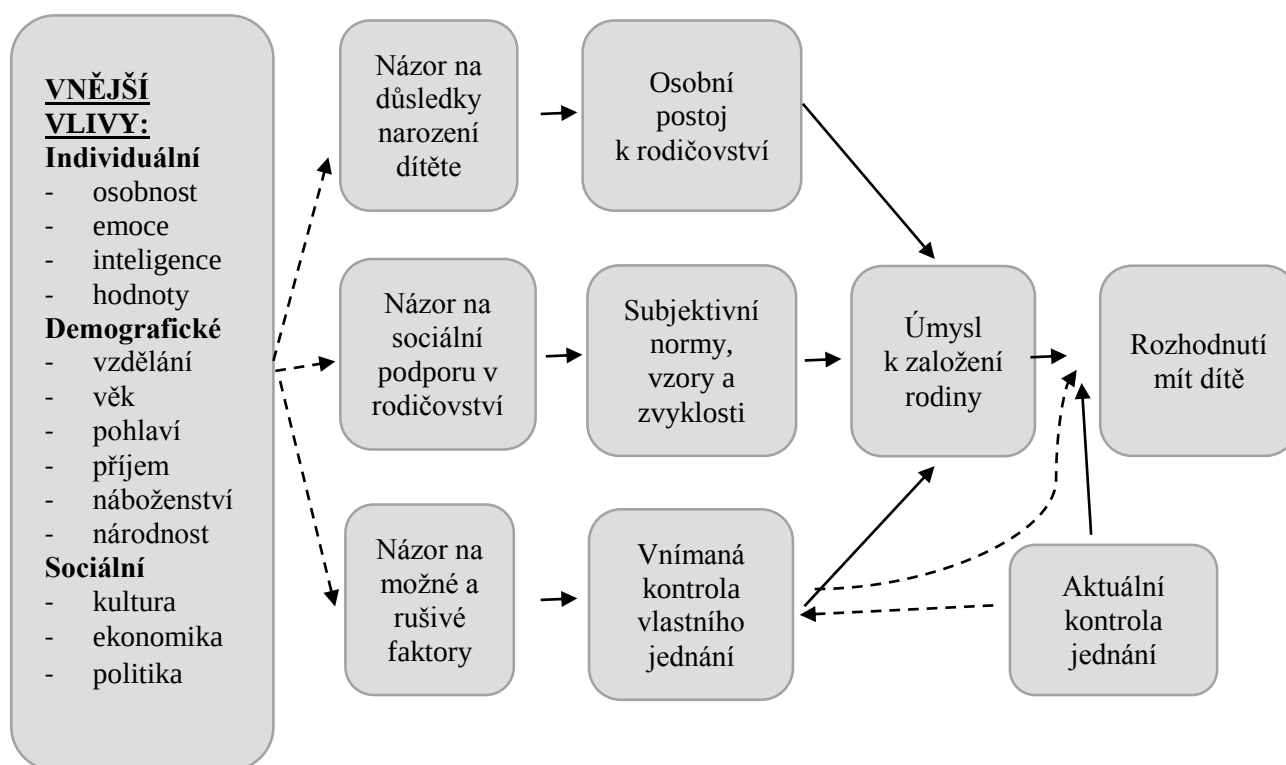
Vnímaná kontrola zachycuje přítomnost nějakého kontrolního činitele a jeho sílu k podpoře či naopak znesnadnění toho mít dítě. Tímto činitelem může být například dostatečně vhodné bydlení pro narození dítěte či dostupnost péče o dítě.

TPB a její tři složky tedy napomáhají k identifikaci aspektů týkajících se rozhodnutí o založení rodiny, ale také přispívá k lepšímu pochopení a vysvětlení bezpochybně působících základních faktorů, jako je národnost, životní hodnoty, postoje, charakter osobnosti, náboženství a v neposledních řadě také charakteristiky jako je věk, příjem či vzdělání. Získané informace z průzkumů lze použít k utváření rodinných politik a opatření, ať už k podpoře či naopak.

Průzkumy plodnosti naráží v praxi na problém. Plodnost je často součástí velkých průzkumů, které se týkají například domácností a dotazují se na mnoho dalších témat (například Britský Household Panel Survey, Americký General Social Survey nebo Evropský Social Survey). Pro plodnost je tedy pak vyhrazen jen omezený prostor a získané odpovědi jsou nedostačující pro aplikaci TPB. Nicméně i tak, lze získat užitečné informace ohledně záměru mít děti.

Následující *obrázek* zachycuje Teorii plánovaného chování aplikovanou na plodnost.

Obrázek č. 1 - Teorie plánovaného chování v oblasti plodnosti

Zdroj: Vlastní zpracování dle zmíněného článku

2.1.3. Laurent Toulemon, Maria Rita Testa – Fertility intentions and actual fertility: A complex relationship ²¹

Článek prezentuje výsledky průzkumu Fertility intentions Francouzských národních institutů pro demografické studie (INED) a pro statistiku a ekonomické studie (INSEE). Průzkum byl proveden ve dvou etapách. V roce 1998 se dotazoval na plány ohledně dětí v příštích pěti letech a za pět let v roce 2003 se poté ptal na jejich uskutečnění. Vzorek čítal 2 624 mužů a žen ve věkové skupině 15—45 let. Povolení ke kontaktování v roce 2003 dalo 1 699 osob, ze kterých pak bylo vyšetřeno 1 494. Otázky se týkali toho, zda už nějaké děti mají, zda chtějí další, za jak dlouho, či kolik chtějí celkem. Dále také, zda jsou jejich záměry stabilní, nebo je možné, že se z nějakého důvodu změní.

Na otázku zda chtějí (další) dítě odpovědělo v roce 1998 dokonce 37,5 %, že neví, nebo že ano, ale až později. Pouze 6,5 %, chtělo dítě v brzké době a 28,6 % během příštích pěti let, z nichž 10 % uvedlo, že by svůj názor možná časem mohli změnit. Dítě nechtělo 22,2 % osob,

²¹ TOULEMON, L. – RITA TESTA, M. Fertility intentions and actual fertility: A complex relationship. *Population & Societies* – č. 415. 2005. ISSN 0184 77 83. Dostupné z: https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/18747/publi_pdf2_pop.and.soc.english.415.en.pdf

kdy tentokrát celá polovina uvedla, že by svůj názor mohla změnit. Celkem tedy necelých 60 % osob nemělo jasnou představu o své budoucí rodině v příštích pěti letech.

O pět let později byly výsledky narozených dětí následující. Nejpočetnější skupina, 58,7 %, která měla následně v tomto pětiletém období dítě, byla z osob, které dítě chtěli v brzké době (6,5 % v předchozím odstavci). Za nimi s 48,9 % byli ti, co dítě chtěli jistě během pěti let a s 39,7 % ti, co uvedli, že by názor mohli změnit (28,6 %). Ti co uvedli, že neví, nebo že ano, ale později (37,5 %) měli pak dítě v 15,2 % případů. Ze skupiny respondentů, co dítě neplánovali, ale připustili, že by se to mohlo změnit, se potomek narodil 12,1 % osobám. Nejmenší skupinou byli ti, co dítě nechtěli a ani nepřipustili, že by si to rozmysleli. Z nich mělo dítě 2,7 % osob.

Celkově se tedy po těchto pěti letech narodilo dítě necelé čtvrtině osob. Může se to zdát nemnoho, ale vzhledem k široké věkové skupině byl tento průměr odpovídající. U těch, co v prvním období průzkumu neměli jasný záměr, nelze výsledek jednoznačně označit za splněný, či naopak. Celkem 41 % respondentům se nepodařilo dosáhnout svého úmyslu, který uvedli před pěti lety. Z odpovědí typu „nevíme, počkáme a uvidíme, či chceme, ale ne teď“ vyplývá, že většina párů si nechává budoucnost otevřenou a neplánuje. Právě 45 % dětí narozených respondentům v těchto pěti letech patřilo těm, co se řadilo mezi 60 % nerozhodnutých v roce 1998.

Lze tedy konstatovat, že „zamýšlená plodnost“ není vhodným ukazatelem budoucího reálného vývoje. Je to zejména proto, že do této oblasti vstupuje mnoho dalších vlivů. A to nejen demografické jako věk, rodinný stav, doba trvání svazku či již narozené děti, ale také sociální jako zaměstnání, příjem a vzdělání. To vše může plány a úmysly ovlivnit i zcela změnit. Dále samozřejmě mnoho dětí je neplánovaných. Na druhou stranu jsou naopak lidé, kteří mají v úmyslu mít dítě, ale ze zdravotních či osobních důvodů, jejich plán nelze zrealizovat.

Autoři článku k určení samostatného vlivu jednotlivých demografických charakteristik, viz výše, použili logistickou regresi. Ukázali tak sílu každého faktoru působící bez vlivu ostatních na pravděpodobnost mít dítě.

Dále zjistili, že prakticky není rozdíl v pravděpodobnosti narození dítěte u sezdáných a nesezdáných párů, bez ohledu na vliv demografických charakteristik i předchozích záměrů. U svobodných osob, ale pravděpodobnost narození dítěte klesá od 10 %. Zajímavým zjištěním bylo také to, že tato pravděpodobnost byla stejně vysoká u osob, které v roce 1998 již měli jedno dítě a u těch, co neměli žádné.

Z hlediska socioekonomických charakteristik bylo zjištěno, že vysoce vzdělaní lidé uváděli, že během příštích pěti let dítě chtějí. Opačný záměr měla skupina osob se středně vysokými příjmy. Nezaměstnanost byla důvodem k odkladu narození dítěte. Celkově lze tedy říct, že plodnost se zvyšovala s úrovní dosaženého vzdělání a byla nejvyšší, pokud oba partneři pracovali. Pokud se alespoň jeden z nich stal nezaměstnaným, plodnost měla tendenci klesat. Pravděpodobnost narození prvního dítěte rostla souvisle s příjmem, ale růst ve velikosti rodiny byl nejméně častý právě u nejbohatších párů. Své plány uvedené v roce 1998 nejčastěji uskutečnily vysoce vzdělané osoby. Ti, co dítě chtěli, ho pak měli v 63 % případů, oproti 48 % ze všech. Pouze 3 % z těch, co uvedli, že dítě nechtějí, ho pak nakonec měli, na rozdíl od 7 % ze všech.

2.1.4. Melinda Mills, Letizia Mencarini, Maria Letizia Tanturri, Katia Begall – Gender equity and fertility intentions in Italy and the Netherlands ²²

Tento článek poskytuje analýzu ženské plodnosti z pohledu vlivu rovnosti pohlaví. Zabývá se tím, zda nerovné rozdělení činností v domácnosti vede k nižší úrovni plánů žen ohledně jejich plodnosti. Genderové systémy jsou totiž stále více chápány jako chybějící díl ve vysvětlení přetrvávající nízké plodnosti. Týká se dvou v tomto pohledu odlišných evropských zemí, a to Itálie a Nizozemska. Itálii lze charakterizovat jako zemi s nízkým stupněm rovnosti pohlaví, nízkou účastí žen na trhu práce i nízkou úrovní plodnosti. Oproti tomu Nizozemsko, kde je rovnost pohlaví na vyšším stupni, ženy se ve značné míře podílejí na trhu práce a také úroveň plodnosti je relativně vyšší. Data pro analýzu byla získána pro každou zemi ze zvláštního zdroje, a to „*Italian Multipurpose Survey – Family and Social Actors 2003*“ a „*European Social Survey – Dutch sample 2004/5*“.

Hlavní zjištěním bylo, že nerovné rozdělení činností v domácnosti významně ovlivňuje ženské záměry plodnosti jen v případě, že tyto ženy jsou velmi vytížené, co se týče počtu pracovních hodin a dětí. Tento závěr platil zejména pro Itálii.

Pokles plodnosti se totiž týká většiny industrializovaných zemí, dokonce v některých případech se konstatuje, že se jedná o krizi plodnosti, jelikož vykazovaná úroveň plodnosti je po delší dobu pod hranicí prosté reprodukce, což se týká zejména států jižní Evropy. Právě

²² MILLS, M. – MENCARINI, L. – TANTURRI, M., L. – BEGALL, K. Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior. *Demographic Research*: 2008, ročník 18, článek 1, str. 1-26. DOI: 10.4054/DemRes.2008.18.1. [Online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol18/1/>

nízká plodnost je příčinou dalších nepříznivých jevů, a to prvotně nejen nižšího celkového počtu obyvatel, ale z dlouhodobého pohledu také stárnutí populace a poklesu podílu aktivní pracovní síly. Vyvážit tento stav by se podle OSN dalo například masivní migrací.

Jádrem výzkumu bylo zaměření se na potenciální důvody, jež by mohly vysvětlit nízkou plodnost. Tedy vliv ekonomických nákladů příležitosti, ekonomické nejistoty a také investice do budoucnosti plynoucí z vlastních dětí. Kdy právě rovnost pohlaví byla spojována s pochopením fenoménu nízké plodnosti v první řadě. Účast žen na vzdělávání, trhu práce a dostupnost spolehlivých antikoncepčních prostředků vstupovaly jako vysvětlení alespoň částečně. Zatímco totiž ve většině západních zemí tyto pojmy nabývají na intenzitě, role a povinnosti žen v domácnosti zůstávají stejné. Avšak postavení mužů a žen se v každé zemi, ať už více či méně, lišily.

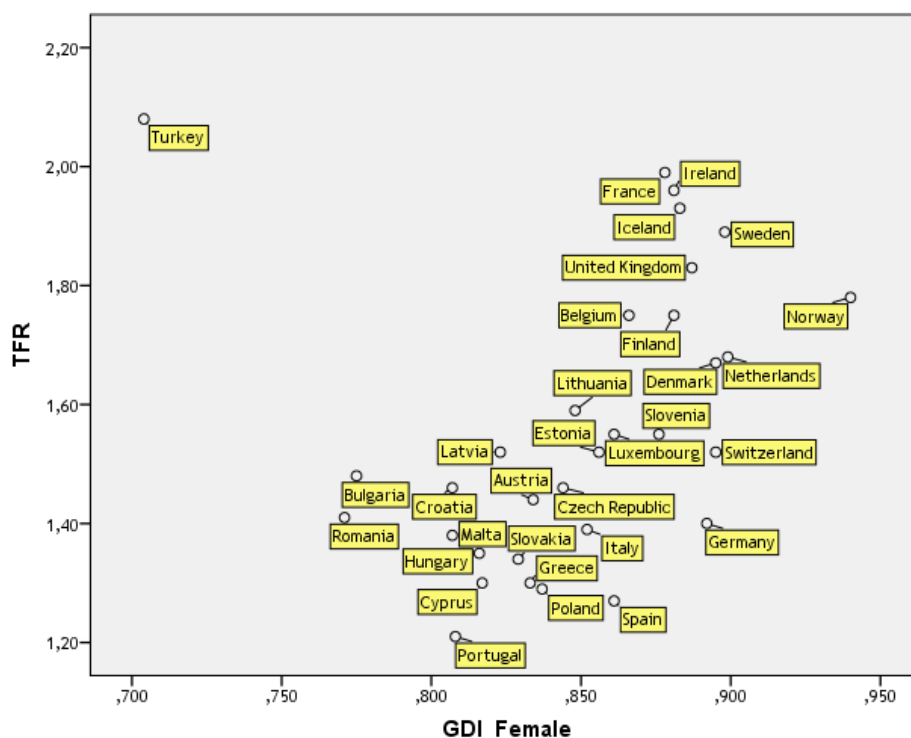
Předpokladem práce bylo to, že ženy se ohledně své plodnosti nerozhodují jen na základě své aktuální situace v zaměstnání, ale také v závislosti na očekáváních ohledně budoucnosti. Tedy toho, jak by se jejich situace změnila, kdyby měly (další) děti. Hlavní hypotézou byl fakt, že ženy, které se věnují převážně domácím pracím, jejich role v domácnosti je s partnerem nevyvážená, berou narození dítěte jako jim narůstající břemeno už tak náročného starání se o domácnost.

V článku byl porovnán index rovnosti pohlaví *Gender – related development index (GDI)* s úhrnnou plodností (*TFR — Total fertility rate*) v jednotlivých zemích Evropy. Existuje více indexů porovnávající rovnost pohlaví v různých oblastech. Tento se věnuje třem, a to střední délce života, znalostem a životní úrovni (standart bydlení). Je to vlastně Index lidského rozvoje (*HDI — Human Development Index*) rozdělený podle pohlaví. Jeho hodnota se pohybuje od 0 do 1, kdy čím je blíže jedné, tím je daná země na vyšších stupni rozvoje.²³ Pro zajímavost dále například *Gender equality index*, ten se věnuje šesti hlavním a dvěma vedlejším oblastem, práce, peníze, zdraví, znalosti, síla, čas a dvě doplňkové týkající se násilí páchaného na ženách a nerovnosti u různých skupin populace (rodiče, osoby se zdravotním postižením apod.).²⁴

²³ UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Gender Development Index (GDI)*. [Online]. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-development-index-gdi>

²⁴ EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. *Gender equality index*. [Online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index/>

Graf č. 2 – Úhrnná plodnost (TFR) a Index rovnosti pohlaví (GDI) pro ženy a vybrané Evropské země* v roce 2013

*Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Eurostatu (TFR) a United Nations (GDI) podle vzoru grafu z článku, jež byl pro rok 2001
* Evropské země byly zahrnuty pouze ty, pro něž byla dostupná data pro oba ukazatele.*

Dále pro tyto dvě země byla porovnána zaměstnanost žen v závislosti na počtu dětí ve srovnání s průměrem OECD, kdy Nizozemsko bylo vždy přibližně 5 % nad tímto průměrem a Itálie zhruba 15 % pod.

Do vzorku byly zahrnuty jen ty páry, jež bydlely společně v jedné domácnosti a mohly se tedy dělit o domácí práce. Stáří respondentů bylo omezeno na věkovou skupinu 20–40, jelikož u žen starších 40 let se již nepředpokládá, že by plánovala další dítě. Holandský vzorek byl složen z 1 881 náhodně vybraných respondentů, jež byl následně výše zmíněnými omezeními zredukován na 213 z dotazovaných. Z Italského průzkumu bylo využito 3 458 párů.

Do regresní analýzy vstupoval jako závislá proměnná uvedený záměr mít dítě v příštích třech letech. Jako nezávislé proměnné pak stupeň dosaženého vzdělání obou partnerů, který byl rozdělen do třech kategorií. Jelikož zde nepůsobí jen zvyklosti žen, ale také chování jejich partnerů. Počet odpracovaných hodin, a to v zaměstnání (dle smlouvy, bez přesčasů), v domácnosti a také z hlediska podílu partnerů na domácích pracech. Dále také věk a počet dětí žijících v domácnosti.

Tři na sebe navazující modely logistické regrese byly následující. První analyzoval dopad výše zmíněných faktorů na záměr mít dítě v příštích třech letech. Druhý zkoumal

vzájemné působení podílu partnerů na domácích pracích podle počtu dětí a podle počtu odpracovaných hodin v placeném zaměstnání. Třetí kombinoval první a druhý a to pouze pro zaměstnané ženy.

Prvním hlavním zjištěním bylo, že záměr mít dítě v příštích třech letech byl téměř podobný v obou zemích, přičemž nepatrně vyšší byl u žen v Itálii. Významný rozdíl byl v dosaženém vzdělání žen v každé zemi, na něž ale nenavazovala účast žen na trhu práce. Podíl respondentek, jež byly ženami v domácnosti, byl v obou vzorcích téměř shodný. Rozdíl byl také v podílu rozdělení domácích prací mezi partnery. Zatímco v Itálii dělalo více než $\frac{3}{4}$ domácích prací 70 % žen, v Nizozemsku to bylo 60 %. U obou zemí se potvrdila hypotéza, že vyšší vzdělání vede k vyšším úmyslům týkajících se dětí. Nižší záměry v plodnosti u osob s nižším vzděláním lze vysvětlit nedostatkem financí, obavou z vysokých výdajů pro dítě, tedy tak, že mít dítě, může být pro mnohé jakýmsi luxusem. Hypotéza týkající se nižších záměrů v návaznosti na velké pracovní vytížení žen, jak v zaměstnání, tak v domácnosti, se nepotvrdila v první modelu regrese. Na významnosti ale nabyla v modelu interakce (vazba na počet dětí a na počet odpracovaných hodin).

V Itálii chybí instituce, jež by napomáhaly ženám spojit zaměstnání a péči o dítě. V Nizozemsku je institucionální podpora vyšší, např. pomocí práce žen na částečné úvazky.

Z výsledků analýzy nelze tedy konstatovat přímé propojení nižších záměrů v plodnosti na rozdělení podílu práce v domácnosti mezi partnery, ale lze říct, že tyto záměry přinejmenším upravuje.

2.2. Příprava a realizace průzkumu

2.2.1. Charakter průzkumu

Za metodu sběru dat, byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Šetření bylo prováděno pouze písemně a anonymně. Jednalo se o kvantitativní průzkum.

Dotazník byl určen ženám s ukončeným plodným obdobím. Teoreticky by mělo jít o ženy starší 50 let, ale ve skutečnosti se do této skupiny řadí ženy někdy i mnohem mladší. Nejedná se pouze o ženy, které už z fyziologického hlediska děti mít nemohou, ale také o ženy, které již další děti nechtějí a neplánují z vlastní vůle.

2.2.2. Tvorba dotazníku

Před samotnou tvorbou dotazníku bylo určeno několik stanovisek, které bylo žádoucí následně dodržet.

Jedním z nich byla samozřejmě délka dotazníku. Nepřekročit jeden oboustranný list formátu A4, aby případně délka dotazníku neodradila některé respondentky již předem. Dotazník se skládal z úvodního vysvětlujícího textu a 29 otázek.

Dalším stanoviskem bylo snadné pochopení položených otázek. Tedy tvořit jasné a výstižné otázky. Většina z nich byla uzavřených, byly na ně tedy předem předepsané odpovědi, ze kterých dotazovaná pouze vybrala a označila ji kroužkem. V potaz byla brána také možnost, že dotazované se nemusí hodit jako správná žádná odpověď. Součástí úvodního textu byla tedy mimo jiné informace, že respondentka v této situaci může bez váhání napsat jakoukoliv vysvětlující okolnost kamkoliv vedle. Sedm otázek si vyžadovalo doplnění číslice, nejčastěji věku při nějaké konkrétní situaci, např. prvním sňatku. Slovní odpovědi byly třeba u dvou otázek. Jedna otázka byla specifická a tedy odlišná od ostatních. Ptala se na věk respondentky při porodu dítěte a jeho pohlaví. Odpověď na ni se zaznamenávala do časové osy věku respondentky.

V neposlední řadě bylo stanoviskem dodržet logickou strukturu a návaznost otázek v dotazníku. Dotazník se skládal ze čtyř částí. První část se dotazovala na období před tím, než daná žena měla děti. Tedy na její představu a plán o velikosti a složení své budoucí rodiny. V druhé části pak byly otázky na současnou, tedy skutečnou rodinu dotazované. Třetí část zahrnovala otázky na osobní charakteristiky respondentky, jako věk, bydliště a vzdělání. Poslední, čtvrtá část, byla dobrovolná, ale pro práci důležitá. Tvořily ji doplňkové otázky, které mohly být pro mnohé citlivým tématem, jako např. potraty a náboženství. Tyto informace byly zahrnuty z důvodu, že by mohly dopomoci identifikovat vlivy na utváření představ o plodnosti a pak zjistit okolnosti následně realizované plodnosti.

Dalším kritériem, plynoucím naopak ze zadání, bylo splnění minimální velikosti vzorku třiceti respondentek.

Nevyplněný dotazník viz **Příloha č. 1**. Zde ve formátu diplomové práce neodpovídá délce dvou stran (jeden oboustranný list A4). Byl vytvořen a vytisknut v jiném formátu, ten se lišil nejvíce v rozsahu okrajů.

2.2.3. Pilotní průzkum

Po zhotovení dotazníku bylo provedeno pilotní šetření, pro případné odhalení chyb nebo úpravu nepochopených otázek. Účastnicemi bylo 5 rodinných známých, které pak již nemohly být zahrnuty do oficiálního vzorku průzkumu. Bohužel tak byla ze vzorku vyřazena jediná žena se základním vzděláním. Se všemi byly po vyplnění dotazníku konzultovány jejich postřehy a připomínky. Potvrdila se například situace nepostačujících předepsaných odpovědí. Na základě této informace pak byly ještě provedeny malé úpravy. Nicméně tímto pilotním šetřením bylo ověřeno, že dotazník je srozumitelný a otázky pochopitelné. Dále bylo možné vytvořit si představu o času stráveném vyplňováním a doplnit ji do úvodního textu, tato doba činila zhruba pět minut.

2.2.4. Realizace průzkumu

Největší část vzorku byla získána v Polné u Jihlavy. Byl navštíven výrobní závod Pleas a. s. Jelikož firma Pleas a. s. šije prádlo, jejími zaměstnankyněmi jsou pouze švadleny, tedy ženy, což se jevílo pro tento průzkum jako vhodné místo. Zaměstnankyně byly o dotaznících informovány pomocí firemního rozhlasu, který je užíván k oznamování přestávek apod. V hlášení byly podány instrukce potřebné pro vyplnění, tedy v podstatě to, co je obsahem úvodního textu dotazníku. V neposlední řadě také místo, kde dotazníky najdou (jídlna) a kam je mají následně uložit (připravená krabice). Druhý den pak byly vyzvednuty vyplněné dotazníky. Další respondentky byly hledány individuálně.

2.2.5. Vyhodnocení získaných dotazníků

Vyhodnocení získaných dat bylo provedeno v programu MS Office Excel, kam byla data ručně zadána a následně zpracována do tabulek a grafů. *Pokud tedy pod následujícími tabulkami a grafy není uvedeno jinak, jsou mým vlastním zpracováním dle získaných dat.* Regresní analýza byla provedena v programu EvIEWS 8.

3. VÝSLEDKY PRŮZKUMU

3.1. Charakteristika respondentek

Návratnost nelze jednoznačně stanovit. Těm, kterým byl dán dotazník osobně z ruky do ruky, ho vyplnily. Ve firmě Pleas a. s. si ale respondentky braly dotazníky dobrovolně z připravené krabice. Nelze tedy určit, kolik žen se rozhodlo průzkumu nezúčastnit. Dále je také neznámý počet žen s ukončeným plodným obdobím v této firmě, jelikož tato data nemohla firma poskytnout. Právě tento údaj by návratnost dopomohl, alespoň přibližně dopočíst.

Nejprve budou zmíněny základní informace o respondentkách, tedy základní charakteristiky ze třetí části dotazníku. Tabulka odpovědí na tuto část viz **Příloha č. 4**. Velikost vzorku byla 47 žen. Z toho 29 žen pracujících ve firmě Pleas a. s. v Polné, 12 známých a kamarádek a 6 rodinných příslušnic spolužaček z VŠE.

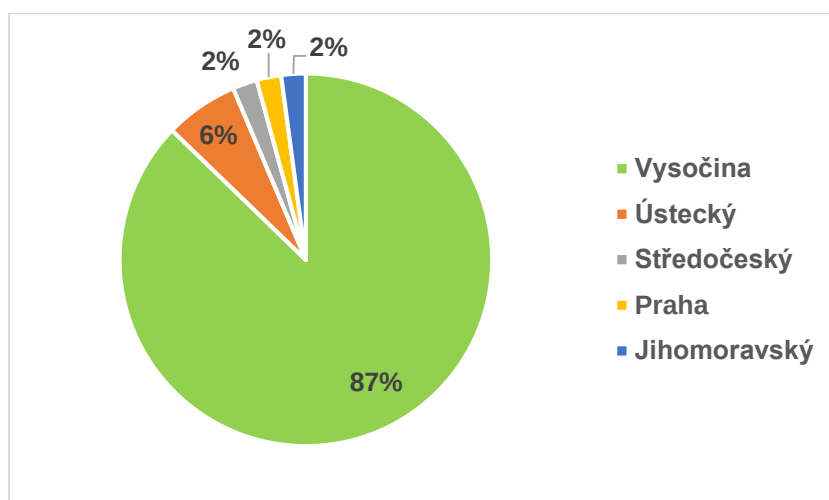
Následující tabulka zachycuje charakteristiky týkající se věku a roku narození respondentek. Nejmladší respondentce bylo pouhých 36 let, rok narození 1979. Ve vzorku byla ponechána i přes takto nízký věk, jelikož se rozhodla dotazník vyplnit, předpokládá se, že další děti neplánuje. To potvrzuje fakt, že uvedla, že dvě děti již má a také dvě plánovala. Pro potřeby srovnání zamýšlené a plánované plodnosti jsou údaje, které poskytla v tuto chvíli dostačující, ať už se její budoucnost vyvine jakkoliv. Nejstarší respondentka se narodila v roce 1949, je jí tedy 66 let. U této ženy stojí jistě za zmínku odpověď ano, na otázku, zda brala antikoncepci před tím, než měla děti. Uvedla, že ji brala 2 roky, tedy od roku 1969, v roce 1971 pak měla první dítě. Celkově u všech respondentek nebyla antikoncepce příliš častým jevem (viz *kapitola Doplnující informace*), je proto překvapující, že právě nejstarší respondentka antikoncepci brala. Dále uvedla, že si přála dvě děti. Nakonec měla tři syny, je tedy možné, že třetí těhotenství bylo pokusem o dceru. Také byla jednou z těch respondentek, které měly více než tři sourozence, tato konkrétně čtyři. V této souvislosti bývá často zmiňováno náboženství, ale její rodiče, jak uvedla, věřící nebyly. Dále tabulka zahrnuje rozdíl maxima a minima, průměr, prostřední a nejčtenější hodnotu věku a roku narození vzorku respondentek.

Tabulka č. 1 – „Jaký je Váš věk, případně rok narození?“

	věk	rok narození
minimum	36	1949
maximum	66	1979
variační rozpětí	30	30
průměr	48	1967
medián	47	1968
modus	57	1958

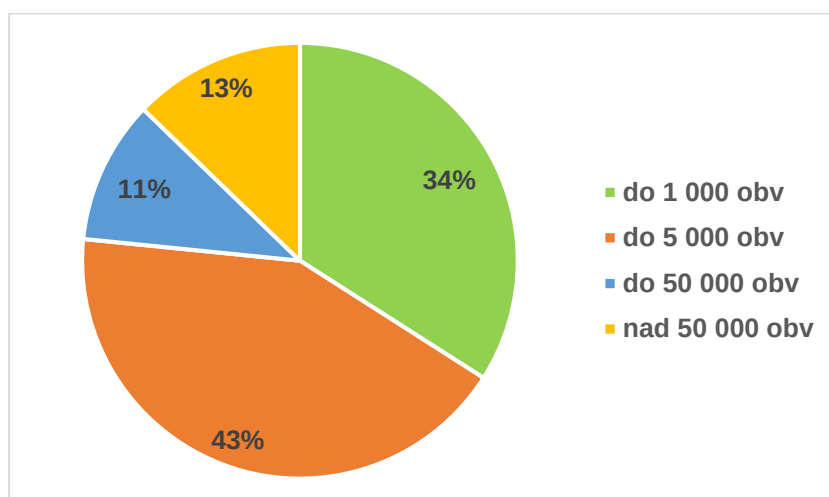
Jak je vidět na následujícím grafu, většina respondentek pocházela z Kraje Vysočina. Dále je minimálně zastoupen kraj Ústecký, Středočeský, hlavní město Praha a Jihomoravský. S analýzou výsledků z pohledu místa bydliště nebylo v přípravě průzkumu počítáno a kvóty ohledně splnění určitých krajů ČR, tak nebyly zahrnuty ani do zadání. Tato otázka tedy byla položena jen pro doplnění místního určení průzkumu a pro případné rozšíření či srovnání s jinými šetřeními.

Graf č. 3 – „Ve kterém kraji bydlíte?“

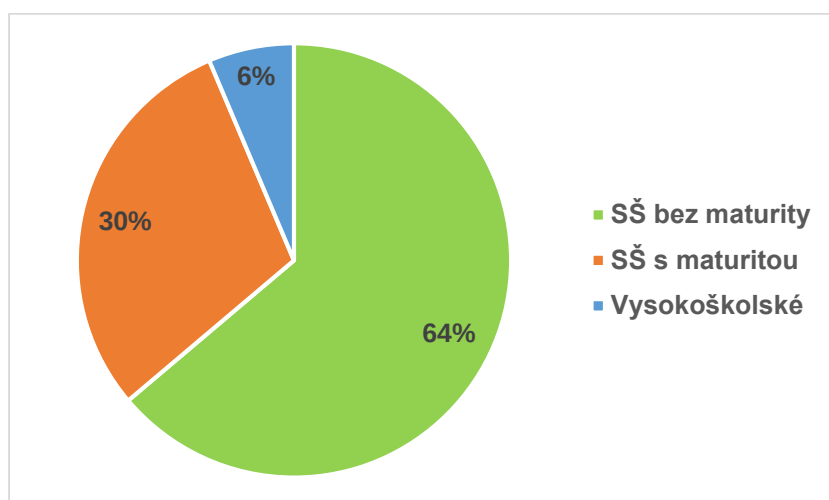
Ze stejného důvodu byla zahrnuta také otázka o velikosti města z hlediska počtu obyvatel. Zde výsledky nebyly tak jednoznačné, avšak převládaly respondentky bydlící ve městě s maximálně 5 000 obyvateli. Tímto městem bylo převážně zřejmě město Polná na Vysočině. Třetina žen pak pocházela z okolních vesnic. Velká města byla zastoupena minimálně.

Graf č. 4 – „V jak velkém městě bydlíte?”

Poslední vyšetřovanou charakteristikou bylo nejvyšší dosažené vzdělání. Převažovaly zde ženy se střední školou ukončenou maturitní zkouškou. Žádná z respondentek nedosáhla pouze vzdělání základního. Pro další rozvinutí této práce by bylo jistě zajímavé získat více vysokošolaček a následně se zaměřit na porovnání plánované a skutečné plodnosti dle vzdělání.

Graf č. 5 – „Jaké je Vaše dosažené vzdělání?“

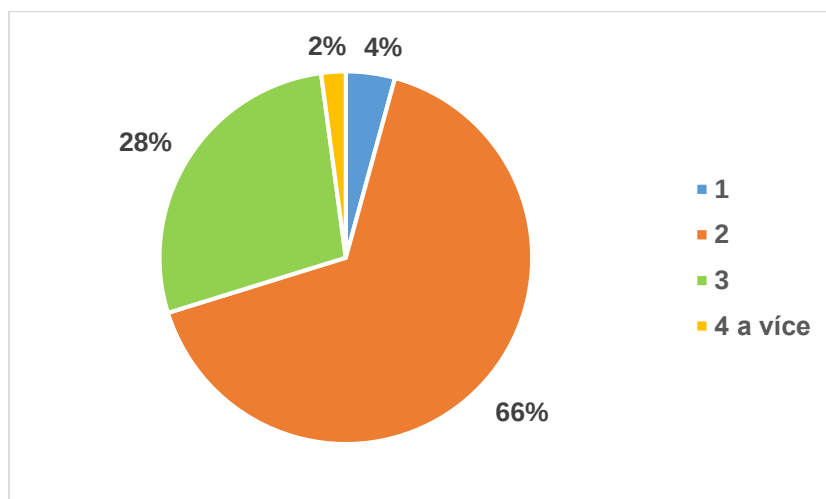
3.2. Plánovaná plodnost

Tato kapitola se týká první části dotazníku, kde respondentky uváděly odpovědi na sedm otázek, týkajících se svých plánů a představ ohledně své budoucí rodiny. Ženy se tak musely

zamyslet a zavzpomínat, jaké měly představy před nemalým počtem let. Jelikož u většiny otázek v této části, byla také možnost, zvolit odpověď „bylo mi to jedno“, mnoho žen ji také využilo. Což může vypovídat o tom, že skutečně neplánovaly a neměly žádnou představu o velikosti a složení své budoucí rodiny, ale také to mohla být pouze jednodušší a rychlejší cesta vyplnění dotazníku. Tabulka odpovědí na tuto část viz **Příloha č. 2**.

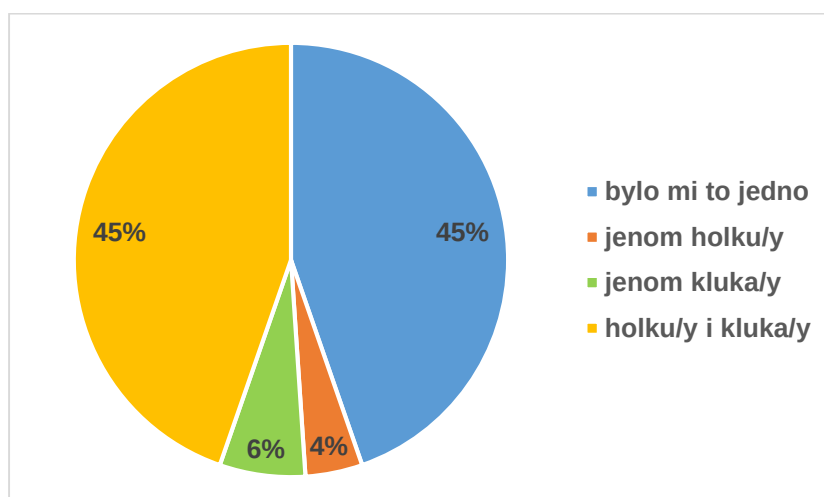
První a zásadní otázka se týkala počtu plánovaných dětí. Odpovědi na ni zachycuje následující graf. Dvě třetiny žen si plánovaly mít dvě děti. Dokonce necelá třetina pak děti tři. Pouze dvě ženy chtěly dítě pouze jedno. Jedna jediná respondentka uvedla, že chtěla čtyři a více dětí, což se jí ale nesplnilo. Má dvě dcery a je jí 57 let. Její představa o velikosti své rodiny lze odůvodnit dle odpovědi ze čtvrté části dotazníku, kde uvedla, že má 4 sourozence, což ovlivnilo její názor na počet svých vlastních dětí. Příčinu nenaplnění svého plánu bohužel neuvedla, nicméně na otázku zda potratila přirozeným způsobem, odpověděla ano. Je tedy možné, že tento potrat byl třetím těhotenstvím a od dalších pokusů o dítě ji odradil. V nabídce odpovědí byla také možnost „nechci žádné dítě“, kterou nezvolila ani jedna z respondentek, což bylo potěšující zjištění. Průměrným počtem plánovaných dětí bylo 2,28 dítěte na jednu ženu. Pozitivem této otázky byla právě zmíněná odpověď „bylo mi to jedno“, která zde na výběr nebyla, a tak všechny ženy zvolily konkrétní zamýšlený počet dětí.

Graf č. 6 – „Kolik dětí jste si přála/chtěla mít?“

Druhá otázka se dotazovala na přání ohledně pohlaví svých potomků. Výsledky zobrazuje **Graf č. 7**. Zde právě téměř polovina žen, zvolila možnost „bylo mi to jedno“. Stejná část si přála mít holku i kluka. Jedno pohlaví zvolilo minimum žen. Pouze holku/y dvě respondentky a kluky respondentky 3.

Graf č. 7 – „Jaká jste si přála pohlaví svých dětí?“

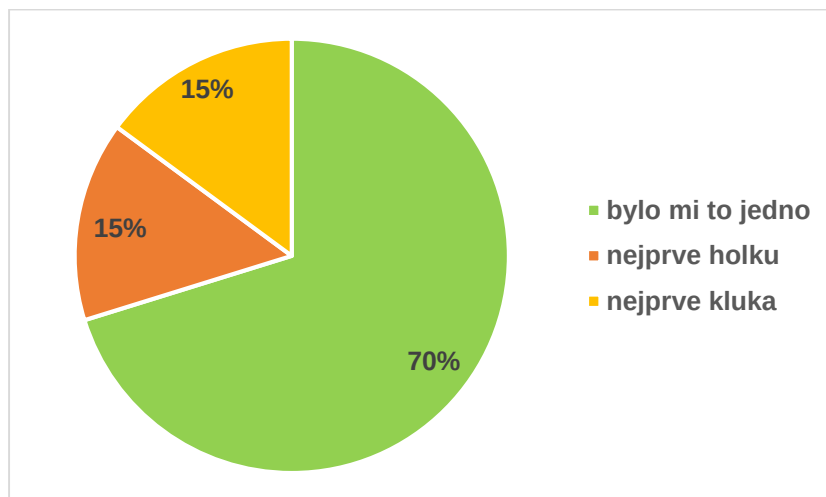
Dále lze popsat přání pohlaví, podle toho, kolik si daná respondentka přála dětí. Jak již bylo zmíněno, jedno dítě si přály pouze dvě respondentky. Z nich jedna si přála dceru. Nakonec se jí počet dětí splnil, měla skutečně jedno, ale syna. Uvedla také, že důvodem nesplnění jejího plánu, byly zdravotní problémy manžela. Je tedy možné, že v průběhu svého života změnila své úmysly a chtěla dětí více, což by bylo tedy znemožněno tímto problémem. Zdraví manžela by totiž těžko ovlivnilo pohlaví dítěte, které měla v plánu. Druhé ženě, která chtěla pouze jedno dítě, bylo pohlaví jedno. Zvolila totiž odpověď „bylo mi to jedno“ i odpověď „holku i kluka“, lze tedy předpokládat, že v jejím případě, opravdu neměla jisté přání o pohlaví svého potomka. Chtěla prostě hlavně dítě a pohlaví už bylo druhotné. Nakonec měla dvě dcery.

Dvě děti si zamýšleno mít 31 žen. Z nich více než polovina, 55 %, zvolilo právě odpověď „bylo mi to jedno“. Plná třetina z těchto respondentek, 35 %, si přála mít syna i dceru. Dvě ženy si plánovaly pouze dva syny. Jedna měla nakonec kluka i holku a druhá paradoxně dvě dcery. Jediná respondentka chtěla pouze dvě holky, což se jí splnilo. Celkově je ale na jejím dotazníku patrné, že její odpovědi ohledně plánu, jsou ovlivněny jejím skutečným životem.

Rozložení pohlaví u žen, které si přály tři a více dětí, bylo následující. Bylo jich celkem 14 a byla do této skupiny zařazena i žena, která jako jediná zvolila možnost 4 a více dětí. Většina z nich, 64 %, chtěla obě pohlaví. Možnost „bylo mi to jedno“ označilo 29 % z těchto respondentek. Jedna si přála jenom kluky, tedy tři. Nakonec má dvě holky. Důvod nesplnění svého plánu neuvedla. Této respondentce je v současnosti 38 let, je zde tedy ještě možnost, že by mohla neplánovaně otěhotnět.

Třetí otázka zjišťovala plánované pořadí pohlaví svých potomků. Respondentky měly otevřenou i uzavřenou volbu odpovědi. Buď konkrétně slovy vypsaly pořadí pohlaví, nebo zvolily možnost „bylo mi to jedno“. Tak učinilo 70 % žen, jak je vidět na **Graf č. 8**. Co se týče pohlaví, které chtěly ženy v prvním pořadí, byly skupiny pro holku i kluka stejně velké.

Graf č. 8 – „V jakém pořadí, jste si přála mít své děti?“

Dále se lze na výsledky zaměřit podle odpovědí na první dvě otázky. Tedy podle plánovaného počtu dětí a podle plánovaného pohlaví, kdy lze brát v úvahu pouze odpověď „holku/y i kluka/y“, jelikož při volbě bylo mi to jedno či pouze jednoho pohlaví nemá pořadí smysl. Stejně tak nemá pořadí smysl u respondentek, které si přály pouze jedno dítě. Všechny ženy, co si přály „dvě, tři a čtyři a více dětí“ a zároveň odpověděly, že jim je jedno pohlaví, pak následně odpověděly, že jim je jedno i pořadí.

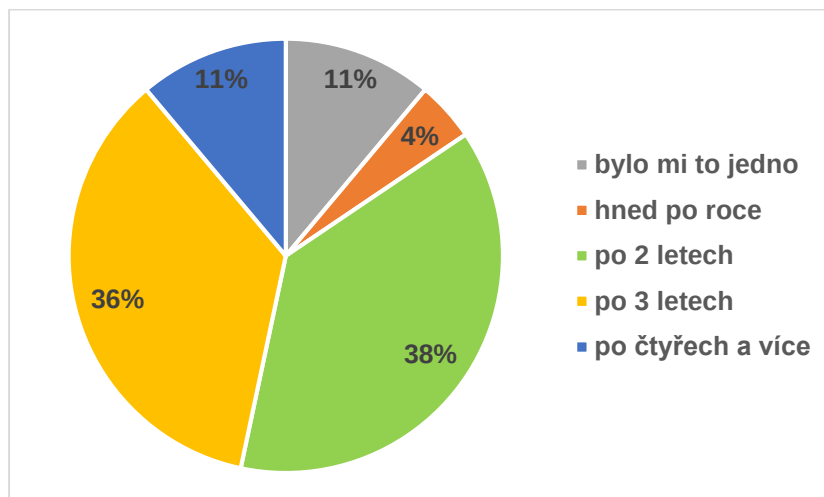
Z 29 respondentek, které si plánovaly dvě děti obou pohlaví, chtělo nejprve holku 14 % z nich, nejprve kluka pak 7 %. Převážná většina, 79 %, zvolila možnost „bylo mi to jedno“.

Respondentky s přáním obou pohlaví u třech a více dětí volily následovně. Z celkových devíti to pěti bylo opět jedno. Dvě ženy odpověděly „holku, kluka a jedno“. Jedna uvedla odpověď „kluka, holku a holku“. A poslední naopak „kluka, holku a kluka“.

Čtvrtá otázka se týkala časového rozmezí, které by si respondentky ideálně představovaly mezi jednotlivými porody. Tuto otázku lze brát v úvahu, pouze u těch žen, co na první otázku ohledně počtu dětí odpověděly dvě a více. Jak již bylo zmíněno, jednoho potomka si přály pouze dvě respondentky. Tato otázka měla smysl tedy u 45 žen ze vzorku. **Graf č. 9** zobrazuje rozložení odpovědí. Možnost „bylo mi to jedno“ tentokrát zvolilo jen

11 % žen. Lze tedy konstatovat, že co se týče rozmezí porodů, měly respondenty ve většině případů představu jasnou. Nejčastější odpovědí byla možnost „po 2 a po 3 letech“. Minimálně čtyři roky mezi porody si plánovalo jen 11 % respondentek a naopak hned po sobě chtěla děti pouze 4 % z nich.

Graf č. 9 – „V jakém časovém rozmezí, jste si přála mít své děti?“

Pátá otázka se dotazovala na konkrétní věk, či alespoň přibližné časové rozmezí, kdy si respondentka přála mít své první dítě. V případě, že uvedla právě časový interval, byl pro výpočet následujících charakteristik použit střed tohoto intervalu. Nejnížší věk, 18 let, uvedla stejně jako věk nejvyšší pouze jedna žena. Maximální věk, pro narození prvního dítěte byl při výpočtu ze středu intervalu 29,5 let. V tomto případě je ale vhodnější uvést jako maximum věk 32 let, jež byl horní hranicí odpovědi, kterou tato respondentka uvedla („27—32 let“). Vzorek respondentek tohoto průzkumu odpovídal na tuto otázku tedy dosti různorodě. Představa o narození prvního dítěte se pohybovala v patnáctiletém období. Je třeba ale uvést, že odpovědi respondentky, která uvedla, že si přála mít první dítě, již v 18 letech, byly patrně ovlivněny jejím skutečně prožitým životem. Jelikož se její odpovědi v části „plán“ a „skutečnost“ dosti shodovaly. I přesto ale nelze zcela zpochybnit její odpověď na otázku ohledně věku při narození prvního dítěte. Skutečně si mohla přát první dítě již v 18 letech a tento plán se jí pak prostě téměř splnil. Vysvětlujícím faktorem by také mohl být její věk, v současnosti je jí 39 let. Ostatní dotazované podobného stáří, ale takto nízký věk při narození prvního dítěte neuvedly. Respondentka, jejíž odpověď byla maximem této otázky, byla vysokoškolačka, je tak racionální, že si první dítě plánovala, až po studiích. Průměrný věk plánovaný při narození

prvního dítěte byl 23 let. Medián se od něj téměř neodlišoval, činil 22,5 let. Modem byl pak věk 25 let.

Šestá otázka byla podobného charakteru. Opět zjišťovala konkrétní věk, či rozmezí, ale tentokrát ohledně sňatku. Týkala se tedy toho, kdy se respondentka plánovala vdát. Záměrně byla v dotazníku zařazena, až za otázku týkající se prvního dítěte. Přirozeně by byly položeny naopak. Nebylo totiž žádoucí v respondentkách dojem, že je nutné, aby dítěti předcházela svatba. Avšak pořadí, svatba a až potom dítě, odpovědi na tuto otázku nevyvrátily. V životě respondentek to byl zřejmě zažitý hodnotový standard vyžadující společnost. Pouze dvě uvedly, že plánovaly dítě dříve než svatbu. Necelá polovina, 45 %, plánovala první dítě ve stejném roce jako vdavky. Přibližně rok po svatbě chtělo dítě 34 % žen. V delším časovém odstupu, tedy po dvou a více letech, pak 17 % dotazovaných.

Co se týče vyhodnocení šesté otázky bez spojitosti s jinou charakteristikou, byly výsledky následující. Minimem pro tuto událost byl opět věk 18 let, tentokrát se ale objevil jako odpověď celkem třikrát. Maximální věk pro svatbu byl při výpočtu ze středu intervalu 28,5 let. Horní hranicí intervalu, který byl uveden, byl ale věk 30 let („27—30 let“). Průměrný věk při sňatku byl 22 let. Medián a modus vyšel stejně jako u předchozí otázky, tedy 22,5 a 25 let.

Sedmá a poslední otázka první části dotazníku se nyní zpětně jeví jako zbytečná, nebo při nejmenším jako špatně položená. Její přesné znění bylo: „Myslela jste, že budete mít jednoho manžela na celý život?“ Pouze jediná dotazovaná na tuto otázku odpověděla, že ne. Je to logické. Snad každá svobodná dívka doufá, že její manželství bude na celý život, což oproti dnešku, jistě ještě více platilo v době mládí respondentek. Tato otázka měla spíše zjistit názor respondentek na rozvod a případné rodičovství s dalším mužem. Tedy zda pro ně byl sňatek bezpodmínečně celoživotním závazkem či jestli by status rozvedená braly jednoduše jako možné východisko z nespokojeného, nenaplněného či jinak nefungujícího vztahu. Mohla znít alespoň: „Chtěla jste žít celý život s jedním mužem?“ nebo mohla být dále rozvinutá např. na důvody, které by ji vedly k ukončení manželství či co by naopak dokázala „překousnout“, jen proto, aby rodina zůstala pohromadě.

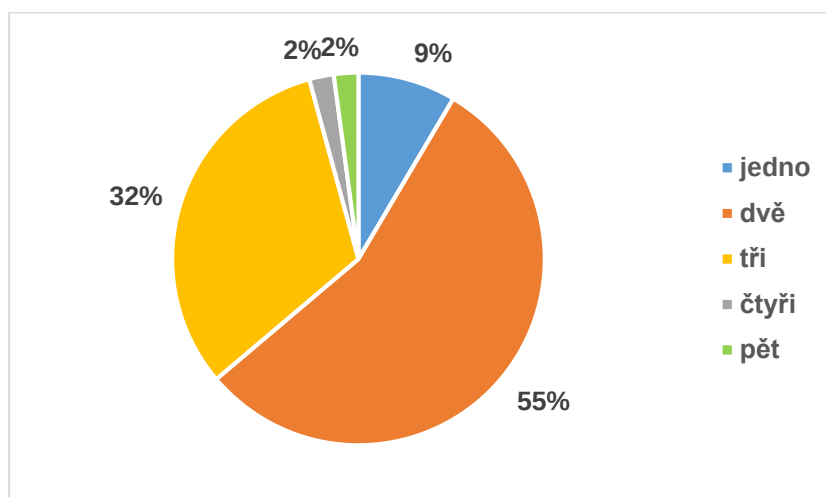
3.3. Realizovaná plodnost

Na skutečnou, tedy již prožitou realizovanou plodnost, se dotazovala druhá část dotazníku. Tabulka odpovědí na tuto část viz **Příloha č. 3**. Skládala se ze šesti otázek (č. 8—13), jež se týkaly, jak počtu a pohlaví dětí, tak také sňatku a vlastního názoru na splnění svých představ z mládí. Tato kapitola stručně shrnuje výsledky druhé části dotazníku, která je sama o sobě nevypovídající. Její srovnání s částí první popisuje kapitola *Plánovaná versus realizovaná plodnost*.

Osmá otázka zjišťovala právě uskutečněný počet a pohlaví dětí ve vazbě na věk respondentky při porodu. Odpověď na tuto otázku se značila do předpřipravené časové osy věku od 15 do 50 let. Dotazovaná tedy nakreslila puntík k příslušnému věku a nad něj napsala „K“ pro kluka či „H“ pro holku. Z této odpovědi se tedy dalo srovnat, zda se ženě splnil počet dětí, jejich pohlaví a také časové rozmezí mez nimi.

Celkově se 47 respondentkám narodilo 110 dětí, tedy 2,34 dítěte na jednu ženu, kdežto plánovaný průměrný počet byl 2,28. Úplně bezdětná nebyla ani jedna z nich. Jedno dítě mělo 9 % dotazovaných. Převahu tvořila skupina žen se dvěma potomky, tvořily nadpoloviční většinu, 55 %. Téměř třetina byla trojnásobných matek. Po jedné respondentce bylo se čtyřmi a pěti dětmi, kdy obě stojí za poznámkou. Obě mají samé kluky. Matka pěti synů uvedla, že si přála holku. Původně chtěla tři děti. Čtvrté a páté těhotenství bylo tedy snahou o dívku. Posledního chlapce měla v 39 letech s odstupem osmi let. Nejstaršímu je 23 a nejmladšímu 6 let. U matky čtyř synů nelze potvrdit, že by se snažili ještě o holčičku. Uvedla totiž, že si přála děti dvě a u pohlaví zvolila odpověď „bylo mi to jedno“. Důvod nesplnění svého plánu neuvedla. Její třetí porod byl ale dvoučetný. Měla tedy dva syny a ve třetím pořadí se jí další dva ještě narodily. A to navíc hned po roce po předchozím porodu. Je tedy možné, že spoléhala na to, že při kojení by neměla otěhotnět a stala se tak výjimkou, co potvrzuje pravidlo.

Graf č. 10 – Počet dětí respondentkám skutečně narozených

Tabulka č. 2 zachycuje rozložení pohlaví mezi porody. Celkově se vzorku dotazovaných narodilo více holčiček, a to 60 ku 50 chlapcům. Právě podíl chlapců narůstal se vzrůstajícím pořadím porodu.

Tabulka č. 2 – Pohlaví dětí v závislosti na pořadí porodu

pohlaví	1. pořadí	2. pořadí	3. pořadí	4. pořadí	5. pořadí	celkem
holka	66%	56%	28%	0%	0%	55%
kluk	34%	44%	72%	100%	100%	45%
celkem	47	43	18	1*	1	110

* Porod dvojčat, chlapců.

Tabulka č. 3 obsahuje charakteristiky věku opět podle pořadí porodu. Čtvrté a páté pořadí není pro malou četnost zmiňováno.

Tabulka č. 3 – Charakteristiky věku v závislosti na pořadí porodu

	Věk při pořadí porodu		
	1.	2.	3.
minimum	17	19	21
maximum	32	31	36
průměr	22	25	28
medián	22	24	27
modus	20	24	27

Průměrný věk matky při porodu byl celkově pro tento vzorek 24,4 let. Tato charakteristika se pro srovnání za Českou republiku v posledních letech pohybuje těsně pod hranicí 30 let. Od roku 1950 do současnosti vzrostl průměrný věk matky při porodu téměř

o 2,5 roku na tedy necelých 30 let. Jeho nárůst ale nebyl postupný. Nejprve od 50. let klesal až do svého minima 24,55 let v roce 1984 a teprve pak se tento věk začal zvyšovat. V průběhu sledovaného období docházelo k změnám načasování zejména u porodů nižších pořadí. Medián v tomto průzkumu byl 24,5 let a modus pak přesně o rok vyšší, tedy 25,5 let.²⁵

Devátá otázka se dotazovala na věk při prvním sňatku. Minimem byl věk 17 let, jež se týkal pouze jedné respondentky. Důvodem k brzkému svazku bylo těhotenství. Maximum bylo o deset let vyšší a opět ho uvedla pouze jedna z dotazovaných. Ta byla vysokoškolačkou, proto tedy nejspíš vdavky proběhly až později. Průměrem a mediánem byl shodný věk, 21 let. Modus byl nižší a to 19 let.

Desátá otázka se týkala otce dětí, konkrétně pouze zjištění, zda měla respondentka děti s jedním mužem. Převážná většina, 44 žen, odpověděla, že ano. Pouze tři tedy uvedly, že všechny své děti s jedním mužem nemají. V relativním počtu to bylo 94 % ku 6 %.

Tímto tématem se zabývá článek Aleny Filasové - *Vliv rozpadu manželských svazků na plodnost v České republice*, jenž lze pro zajímavost uvést. Článek rozebírá okolnosti mající vliv na rození dalších dětí po skončeném manželství, tedy po rozvodu nebo ovdovění. Z analýzy nebyl potvrzen jednoznačný vliv zániku manželství na další plodnost. Ta je ovlivněna hlavně tím, zda si rozvedení či ovdovělí najdou nového partnera, pak lze tvrdit, že mají větší počet dětí, než kdyby zůstali po dobu svého plodného období v jednom svazku. Pokud ale nového partnera nenajdou, je to přirozeně naopak, dětí by měli pravděpodobně více, kdyby zůstali s prvním manželem či manželkou. Důležitým faktorem je samozřejmě věk muže a ženy při skončení manželství. U ženské části populace je pravděpodobnost početí v dalším svazku jednoznačně vyšší, pokud první manželství skončí v co nejnižším věku. Dalším vlivem je také to, zda žena již nějaké dítě má nebo ne. Hrozící bezdětnost podporuje plodnost v dalším svazku. Působící proměnou se ukázal také věk nejmladšího dítěte, které má ale opačný vliv na muže a ženy. Muži mají v dalším svazku dítě častěji, pokud jejich nejmladší potomek je mladší 4 let. U žen pak pokud je jejich nejmladší dítě právě starší 10 let.²⁶

Jedenáctá otázka navazovala na předchozí. Zjišťovala to, zda byla respondentka vdaná vícekrát, popřípadě kolikrát. Ve 46 případech zněla odpověď „ne“. Tato otázka je zajímavá

²⁵ SIVKOVÁ, O. - HULÍKOVÁ TESÁRKOVÁ, K. Dekompozice změn průměrného věku matek při narození dítěte v České republice od roku 1950. *Demografie*. Český statistický úřad 2012, 54: 264-279. ISSN 1805-2991. [Online]. [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/1803-12-q3_2012

²⁶ FILASOVÁ, A. Vliv rozpadu manželských svazků na plodnost v České republice. *Demografie*. Český statistický úřad 2014, 56: 107-125. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130053-14-q2_2014

ve spojení s odpovědí na otázku předchozí. Ty tři, které uvedly, že děti nemají s jedním mužem, zároveň uvedly, že vícekrát vdané nebyly. Jednu věc mají společnou, a to tu, že všechny mají tři děti, kdy to poslední je narozené s větším odstupem (5 — 9 let). Je tedy pravděpodobné, že právě třetí dítě mají s jiným mužem. Jediná respondentka, jež uvedla, že byla vdaná vícekrát, konkrétně dvakrát, zároveň odpověděla na předchozí otázku „ano“. Děti má tedy s jedním mužem, ale vdaná byla dvakrát. Pro hlubší představu o příčině nového svazku lze uvést další okolnosti. V současnosti jí je 57 let (ročník 1958). Vdávala se celkem brzy, již ve 20 letech, což ale v té době bylo obvyklé. Zároveň ale i své tři děti měla brzy, a to všechny již do 23 let.

Dvanáctá otázka obsahovala subjektivní názor na to, zda se dotazovaných splnily jejich představy o své budoucí rodině. Na výběr měly čtyři možnosti: „vůbec ne“, „spíše ne“, „spíše ano“ a „ano úplně“. Přičemž poslední odpověď je osvobozovala od následující otázky, jež se týkala důvodu nesplnění. Možnost „vůbec ne“ zvolila jediná žena. Spíše nespokojených bylo 7 respondentek, tedy 15 %. Spíše spokojených pak téměř polovina, 43 %. Úplné splnění svých představ zvolilo 40 % respondentek. Tato odpověď, ale byla v nemálo případech pouze únikovou cestou z následující otázky. Jelikož při srovnání první a druhé části dotazníků (plán versus skutečnost) nelze konstatovat absolutní shodu ve 40 % případů.

Třináctá otázka byla tedy jakousi druhou částí otázky předchozí, spolu tvořily celek. Dotazovala se na důvod, příčinu nesplnění představ z mládí. Respondentky mohly zvolit jednu ze čtyř předepsaných odpovědí nebo uvést jiný, vlastní důvod. Uzavřené možnosti byly: „partner chtěl jiný počet dětí“, „problém s plodností na mé straně nebo problém s donošením dítěte“, „problém s plodností na partnerově straně“ nebo „neměla jsem partnera, se kterým bych mohla mít dítě“. Opovědět na ni měly ty respondentky, jež v předcházející otázce zvolily odpověď 1—3, tedy celkem 28 žen. Bohužel ale důvod nesplnění plánu uvedlo pouze 7 respondentek. V podstatě ty, které v předchozí otázce zvolily odpověď „spíše ano“, pak také předpokládaly, že nemusí důvod uvádět. Z těch co zvolily „vůbec ne“ či „spíše ne“ uvedlo důvod tedy 7 z 8. Při dalších podobných průzkumech by bylo vhodné respondentky upozornit na důležitost této otázky, a to jak v úvodním dopise, tak nejlépe také osobně. **Tabulka č. 4** zachycuje zmíněných 7 důvodů.

Tabulka č. 4 – Subjektivní názor splnění představ z mládí

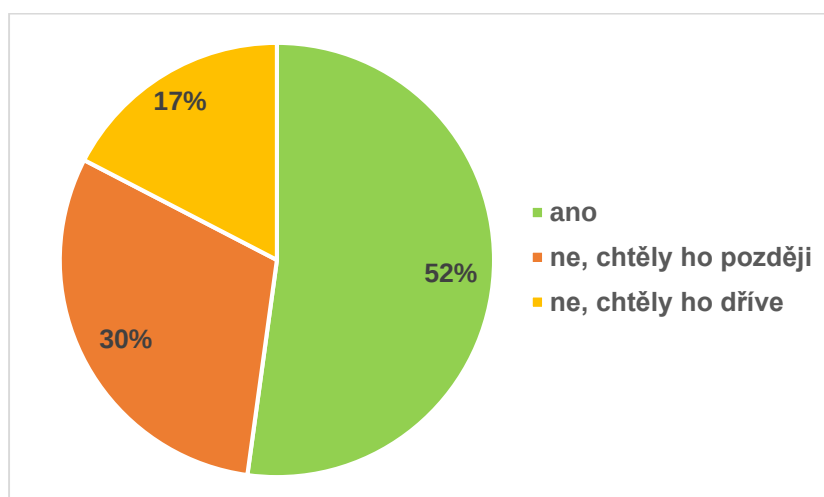
12) Splnilo se, co jste si přála?			13) Důvod nesplnění?
vůbec ne	2 %	1	<i>úmrtí manžela</i>
spíše ne	15 %	7	<i>neuvedla</i>
celkem		47	<i>chtěla jsem kluka</i>
			<i>zdravotní problémy manžela</i>
			<i>manžel chtěl jiný počet dětí</i>
			<i>rizikové těhotenství, těžký porod a problémy s kojením</i>
			<i>interrupce třetího dítěte, rozvod</i>
			<i>chtěli jsme ještě holku</i>

3.4. Plánovaná versus realizovaná plodnost

Tato kapitola je srovnáním odpovědí první a druhé části dotazníků, porovnává tedy zamýšlenou a realizovanou plodnost respondentek. Konkrétně se týká vyhodnocení v šesti oblastech sledovaných událostí života dotazovaných. Výsledky jsou jistě ovlivněny tím, že respondentky uváděly své odpovědi o představách svého budoucího rodinného života zpětně, tedy až po té, co vše prožily. Kdyby tyto plány měly vyslovit v době, jež předcházela zjišťovaným událostem, jistě by se lišily. Velikost těchto rozdílů lze ale jen odhadovat. Tabulka následujících výsledků viz **Příloha č. 7**.

Prvním závěrem je shrnutí, zda se dotazovaným splnil *věk, kdy chtěly mít prvního potomka*. Výsledky zobrazuje **Graf č. 11**, jež je počítán pro 46 respondentek, jelikož jedna na otázku, kdy si přála první dítě, odpověděla, že neví. Plánovaný věk se tedy vyplnil více než polovině respondentek. Dále graf rozděluje ty, kterým se tento věk nesplnil, na ty, co dítě chtěly dříve a ty, co později. Z nich převažují respondentky, jež si první dítě přály až později. To znamená, že 30 % respondentek nakonec započalo své rodivé období dříve, než si myslely. Naopak 17 % by bývalo mělo dítě už dříve.

Graf č. 11 – Splnil se věk, kdy chtěly první dítě?

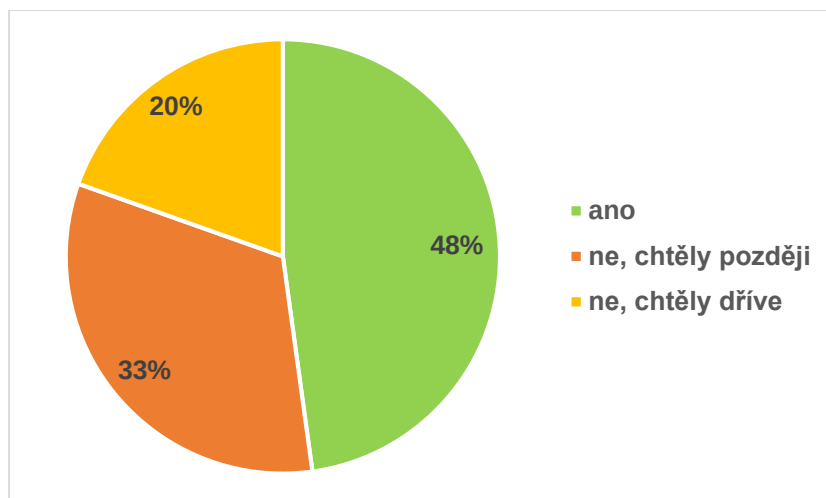

To, že respondentky ve více, jak polovině případů odhadly svůj věk, kdy se poprvé staly matkou, mohlo být způsobeno tím, že často pro tuto událost uváděly věkový interval a do něj se pak snadno vešly. Dále také tím, že prostě mohly alespoň z části ovlivnit a tedy načasovat první těhotenství. V neposlední řadě zde jistě působil již zmíněný faktor, že respondentky vyplňovaly dotazník v době, kdy už tyto události měly za sebou. Ty dotazované, co by raději dítě až později, ho nakonec měly nejčastěji v 17—23 letech s jednou výjimkou, která poprvé porodila, když jí bylo 26 let. Plánovaly si je v průměru až za 1—3 roky, dvě dokonce za 4 a 5 let.

Stejným způsobem lze vyhodnotit splnění věku, *kdy se respondentka chtěla vdát*. Opět se toto vyhodnocení týkalo 46 případů z důvodu uvedeného výše. V **Graf č. 12** lze vidět necelou polovinu spokojených respondentek, jimž se tento věk splnil. Důvody tohoto výsledku je možné okomentovat shodně jako u předchozího závěru. Opět převažovaly dotazované, jež si tuto událost zamýšlely až později. Tyto dřívější sňatky byly často zapříčiněny neplánovaným těhotenstvím, které bylo ve většině případů právě důvodem k zákonnému svazku. Viz kapitola *Doplňující informace*. Při individuálním pohledu na dotazníky, jejichž majitelky si plánovaly vdavky dříve, byly výsledky dosti různorodé. Velké rozdíly nebyly v časovém odstupu plánu od skutečnosti, ale spíše v představě, kdy se respondentka chtěla vdát a vdala. Pokud se tedy dotazníky shodovaly v jednoročním zpoždění, neshodly se v daném věku. Konkrétně například respondentka, jež se chtěla vdát ve 20 letech a svatba tedy byla ve skutečnosti v jejich 21 letech versus žena, co si plánovala vdavky v 26 letech ku uskutečnění v 27 letech. Mezi nimi se tento roční odstup opakoval ještě čtyřikrát s různými věky. Zda je tento závěr výsledkem zmíněného

faktoru zpětného vyplnění nelze s jistotou určit. Extrémem byla dotazovaná, která si vdavky plánovala již po 18. narozeninách a ve skutečnosti se tak stalo až o čtyři roky později.

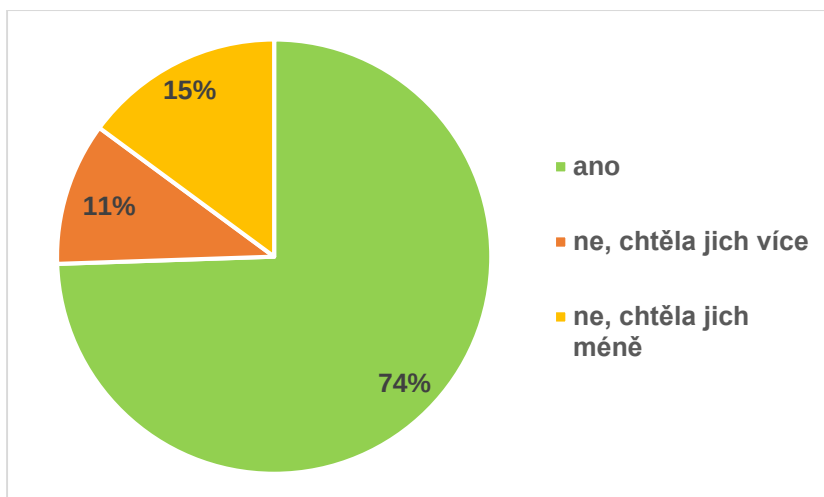
Graf č. 12 – Splnil se věk, kdy se chtěly vdát?

Třetím závěrem je *srovnání plánovaného a skutečného počtu dětí*. Tentokrát se tento plán splnil téměř třem čtvrtinám respondentek, což lze spatřit v **Graf č. 13**. Jsou v podstatě dvě možnosti vysvětlení. Buď si opravdu přály tolik dětí, kolik jich nakonec měly a zřejmě dělaly vše pro to, aby se jejich představa splnila. Nebo jejich uvedený počet byl tedy ovlivněn reálným počtem svých dětí, což při celkovém pohledu na odpovědi v jednotlivých dotaznících je někdy patrné, ale ne v mnoha případech. Zbylým 24 % se plán nepotvrdil. Ta část respondentek, která by ráda dětí více tvořila menší část. Jednotlivé důvody byly následující. Dvě respondentky ho konkrétně samy uvedly. Jedním bylo „manžel chtěl jiný počet dětí“ a druhým „rizikové těhotenství, těžký porod a problémy s kojením“. Obě tyto dotazované chtěly dva potomky, ale nakonec měly pouze jednoho. První z uvedených si to tedy nerozhodla sama, druhá pravděpodobně po špatných zkušenostech ano. V neposlední řadě jistě stojí za zmínku respondentka, jež měla pouze jednu dceru, která se jí narodila až ve 32 letech. Z jejich odpovědí vyplývá, že byla jediným dítětem po několika nezdařilých pokusech. Respondentka uvedla jednak, že potratila přirozeným způsobem, ale také, že jí zemřely již narozené děti, konkrétně dvojčata, holčičky. Žen, jež si přály dětí méně, bylo 15 %. V pěti případech šlo o matky třech dětí, které chtěly děti pouze dvě. Třetí dítě bylo pravděpodobně pokusem o druhé pohlaví, jelikož první dvě děti byly vždy pohlaví stejného. Pouze jedné z těchto čtyř se pokus o druhé pohlaví vydařil, měla nakonec holku, holku a kluka. Další dvě měly tedy tři děvčata, jedna tři chlapce a té poslední se nakonec ve třetím pořadí narodila dokonce dvojčata, tedy další

dva chlapci ke dvěma stávajícím. Extrémem v této kategorii byla dotazovaná, jež uvedla, že chtěla děti tři a nakonec měla pět kluků a to právě z důvodu, že si s manželem přály ještě holčičku.

Graf č. 13 – Splnil se počet dětí, který si plánovaly?

U následujících závěrů vystoupila do popředí možnost „bylo mi to jedno“, která znemožnila vyslovit závěr o splnění či nesplnění sledovaných událostí. U *uskutečnění plánovaných představ ohledně pohlaví* se tato možnost objevila ve 45 %. Jednoduše by se dalo konstatovat, že téměř polovina žen neměla jasnou představu o tom, jak by se mělo vyvíjet její mateřství a rodina. Tedy, že se nezabývaly plánováním a představami. Pravděpodobně ale některé z nich tuto možnost zvolily, jen jako jednoduchou volbu, u níž nemusely přemýšlet. Plánovaná pohlaví se vyplnila 23 % dotazovaných a zbylým 32 % se tedy nevyplnila. Většinou právě nesplnění pohlaví vedlo k vyššímu počtu dětí, než si respondentky zamýšlely. Naopak dvě si přály dva chlapce a nakonec měly dvě děvčata, ale nebylo to pro ně důvodem mít třetí dítě, které neplánovaly. Dále také jedna, jež si zamýšlela jednu holčičku, pak měla jednoho chlapce. Zmínila zdravotní problémy manžela, které tedy zřejmě byly překážkou pro pokus o dalšího potomka, ideálně tedy dceru.

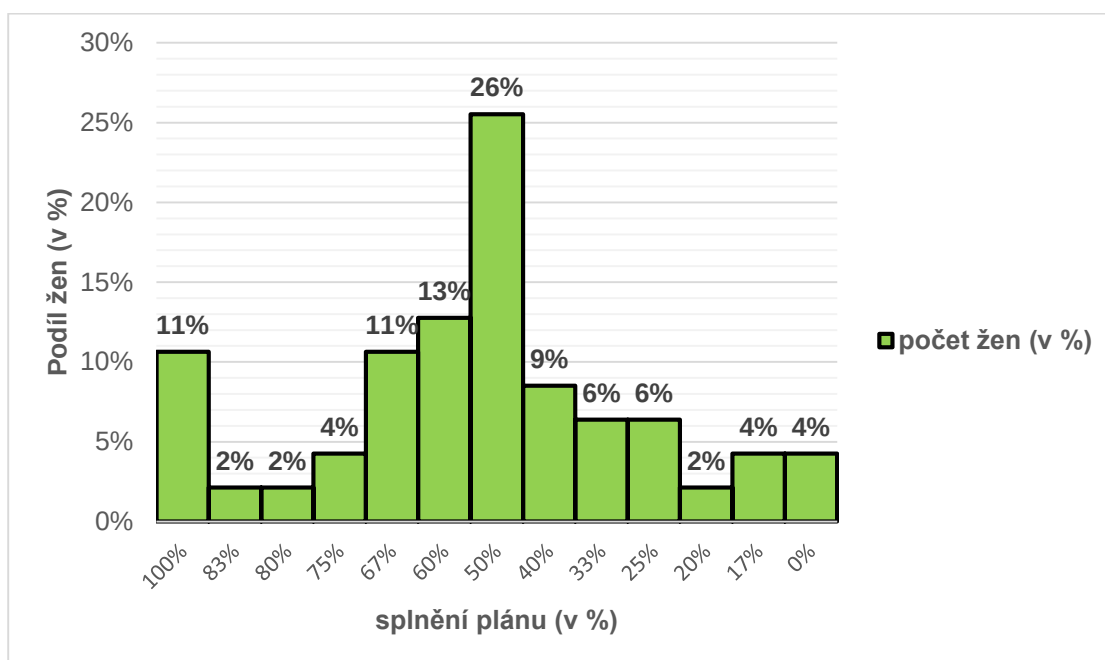
Dodržení pořadí pohlaví bylo počítáno z absolutního počtu 42 respondentek, u pěti to nemělo smysl, jelikož si v mládí přály pouze jedno pohlaví. Zde právě odpověď „bylo mi to jedno“ naprosto převládala. Objevila se u 71 % případů. Lze to do jisté míry pochopit, jelikož jak vyplynulo z předchozího závěru, značná část žen příliš svou budoucnost neplánovala a právě pořadí pohlaví je do jisté míry hlubší plán, který přichází na řadu až mezi posledními. Pokud

tedy plánovaly, jejich představy se týkaly spíše počtu a pohlaví dětí, na pořadí pohlaví jim už nezáleželo. Těm, co se pořadí nesplnilo, bylo 17 % a naopak těm, co ano bylo pouhých 12 %.

Poslední, šesté srovnání vypovídá o *splnění časového rozestupu mezi jednotlivými porody* a bylo počítáno pro 45 případů, pro něž mělo smysl (dvě respondentky si plánovaly pouze jedno dítě). Co se týče odpovědi „bylo mi to jedno“, zde nastal obrat, který alespoň do jisté míry vyvrací možnost, že ženy tuto možnost braly jen jako únikovou a urychlovací. Tato možnost se naopak stala nejméně četnou, objevila se pouze u 11 % dotazníků. Plán se splnil 38 % žen. Převažovaly ale ty, nimž se nesplnil, bylo jich 51 %.

Šest výše uvedených srovnání lze shrnout do celkového vyhodnocení, jež zobrazuje **Graf č. 14**. Zachycuje, na kolik procent se respondentkám splnily jejich plány. Ve zlomkovém vyjádření by to v ideálním případě byl počet splněných srovnání ze šesti uvedených výše. V ideálním případě je uvedeno proto, jelikož do tohoto celkového vyhodnocení nebyly započítány závěry, na které nebyla jasná odpověď, tedy „ano“ nebo „ne“. To znamená, že možnost „bylo mi to jedno“ nebyla brána v úvahu. Dále logicky nebyly zahrnuty ty události, jež neměly v daném případě smysl (viz výše). Graf níže pak tedy vyjadřuje, jakému počtu žen (v %) se splnil daný počet plánů (v %) a to pouze z těch, o nichž měly jasnou představu. Vodorovná osa zobrazuje zlomek splněných plánů v procentním vyjádření. Jelikož toto procento není tedy počítáno ze stejného absolutního počtu, znamená to, že například 50 % splněných plánů může být 3/6, ale stejně tak také 2/4 apod. Sloupce grafu představují velikost skupiny žen, jimž se toto procento plánů splnilo. Jak je vidět, nejpočetnější skupinou, tedy modem, byly ženy, kterým se splnila právě polovina představ z mládí. Více než 3/4 plánů se vyplnily 19 % respondentek. Zcela úplné naplnění se týkalo 11 % dotazovaných, nikoliv 40 %, jak dle svého názoru respondentky samy uvedly výše. Bohužel ale ani jednou to nebylo plných šest ze šesti vyhodnocení. Maximem bylo pět z pěti a to pouze v jediném případě. Naopak méně než 1/4 se týkala pouze každé desáté respondentky, z nichž 4 % se nesplnilo nic. Nulová úspěšnost byla ve zlomkovém vyjádření jedenkrát čtyři ze čtyř a jedenkrát dva ze dvou. V průměru se sledovanému vzorku splnilo 53 % představ z mládí. Medián byl nepatrně nižší, 50 %.

Graf č. 14 – Celkové splnění plánů respondentek (v %)

3.5. Doplnující informace

Poslední, čtvrtou část dotazníku tvořila skupina 12 otázek ptajících se na doplňkové informace, jež mohly mít vliv jak na plánovanou, tak i realizovanou plodnost. Jak již bylo zmíněno výše, tato část byla dobrovolná, jelikož se týkala osobnějších témat. Nicméně všech 47 navrácených dotazníků obsahovalo odpovědi i u této části. Tato kapitola shrnuje její výsledky. U deseti otázek bylo možno zakroužkovat pouze odpověď „ano“ či „ne“ a u zbylých dvou se odpověď udávala číslicí. Tabulka odpovědí na tuto část viz **Příloha č. 5** a **Příloha č. 6**.

Otázka č. 18 se dotazovala, zda respondentka byla kuřačkou v době, než měla děti. Mnoho studií totiž uvádí, že kouření zhoršuje ženskou plodnost. Cigaretový kouř je v současnosti brán jako nejčastější a nejrozšířenější reprodukční škodlivina. Obsahuje až 4 tisíce chemických látek, jež dotyčná osoba a dále sekundárně okolí vdechuje. Nejenže způsobuje nemálo chorob, které mohou vést i ke smrti, tak také negativně ovlivňuje plodnost a sexuální dysfunkci. Konkrétně u žen, kouření vede k dřívější menopauze, poruchám ovulace, nepravidelné menstruaci, častějšímu výskytu rakoviny děložního čípku, většímu riziku mimoděložního těhotenství, vyšší pravděpodobnosti úplné neplodnosti apod.²⁷

²⁷ CRHA, I. – HRUBÁ, D. *Kouření a reprodukce*. 1. vydání. Brno, 2000, Masarykova univerzita. 54 stran. ISBN 80-210-2284-1.

V tomto průzkumu byla ale převážná většina nekuřáček, a to celých 77 %. Před začátkem mateřství tedy kouřilo pouze 23 % dotazovaných. Nelze se přiklonit k názoru, že by kouření negativně ovlivnilo jejich následnou plodnost, jelikož všem, s výjimkou jedné, se z převážné části splnily jejich plány. Spojitost kouření a dalších skutečností, jako např. přirozené potraty, viz níže.

Otázky č. 19 a 20 se týkaly hormonální antikoncepce. Opět konkrétně, zda ji respondentka brala před tím, než měla děti. Pokud uvedla, že ne, následující otázka se jí netýkala, jelikož se dotazovala na počet let, po něž pilulky užívala. Pouze 17 % dotazovaných odpovědělo na tuto otázku „ano“. I přesto, že hormonální antikoncepce byla v období mládí respondentek již známým a dostupným prostředkem převažovaly ty, co ji nebraly. Délka doby užívání před prvním porodem se pak pohybovala v rozmezí 2—5 let. Hormonální antikoncepce se u nás rozšířila po roce 1989, avšak tři respondentky ji braly již v době před tímto datem. Dokonce jednou z nich byla nejstarší dotazovaná ze vzorku (rok narození 1949, první porod 1971). Opět zde nelze konstatovat jistý negativní vliv hormonální antikoncepce na plodnost, jelikož většině, co jí užívaly, se splnil počet dětí a s nevelkými odchylkami i rok narození prvního dítěte. Tyto odchylky nemusely být způsobeny právě a jen bráním pilulek antikoncepce. Přirozený potrat se týkal 6 % z těch, které zde uvedly, že antikoncepci braly.

Je známo, že užívání antikoncepce ve spojení s kouřením je značně nepříznivé z mnoho zdravotních důvodů. Kouření u žen snižuje pravděpodobnost otěhotnění při první menstruaci po skončení užívání hormonální antikoncepce až o 10 %. V tomto průzkumu se ale žena, která uvedla odpověď „ano“ na tuto i předcházející otázku objevila pouze jedenkrát. S otěhotněním a celkovou plodností problémy zřejmě neměla. Přála si dvě děti a nakonec je také měla a to přibližně i ve věku, kdy si je představovala.²⁸

Otázka č. 21 zjišťovala, zda respondentka byla někdy na interrupci. Shodně jako v předchozí otázce, zde „ano“ odpovědělo 17 % dotazovaných, ale jiných. Ani jedna z nich, tedy nebrala před tím hormonální antikoncepci. Právě antikoncepce, by ale možná předešla umělému potratu, za předpokladu, že důvodem rozhodnutí jít na potrat, je nechtěné, neplánované či jinak nehodící se těhotenství. Jedna respondentka, jež zřejmě chtěla objasnit situaci, uvedla do poznámky k této otázce, že na potrat šla ze zdravotních důvodů, a to proti své vlastní vůli. Interrupce se týkala těhotenství třetího pořadí.

²⁸ CRHA, I. – HRUBÁ, D. *Kouření a reprodukce*. 1. vydání. Brno, 2000, Masarykova univerzita. 54 stran. ISBN 80-210-2284-1.

Právě umělé potraty vzbuzují stále dohady a rozdělují společnost na dva tábory, kdy jedni uznávají důvody pro a druzí, kteří jsou za jakýchkoli okolností striktně proti. Důvody pro se zdají mít racionální opodstatnění v případech jako je ohrožení matky, těhotenství jako následek znásilnění či incestu někdy také, když plod má genetickou vadu a v podobných nepříznivých situacích. Rozpor nastává ve chvíli, kdy interrupce je pouze výsledkem vlastního rozhodnutí z okolních důvodů, jako je převážně načasování těhotenství. Část zastává právo na to, plánovat si své rodičovství a jít tedy na potrat. Část druhá stojí za právem plodu na život. Jelikož z biologického hlediska začíná život jedince početím, kdy vzniká jedinečná a zřejmě neopakovatelná genetická informace. Zastánci této části populace, si tedy stojí za tím, že již od počátku je plod člověkem a měl by dostat šanci. Dále také jsou prokázány nepříznivé důsledky interrupcí pro ženu a to nejen zdravotní, ale také psychické. Z hlediska plodnosti zejména to, že interrupce může zhoršit možnost dalšího otěhotnění či donošení dítěte.²⁹

Z těch co byly na interrupci se všem, až na jednu, splnil počet plánovaných dětí. Věk, kdy si přály první dítě, se ale nesplnil více než polovině z nich, konkrétně 63 %. Spojitost interrupce a dalších událostí, viz následující otázky.

Otázka č. 22 byla tentokrát dotazem na potrat přirozený. Ten se týkal každé páté respondentky, konkrétně 21 %. Co se týče vztahu s jinými událostmi, byly výsledky následující (absolutní počet zmíněných 21 % byl 10 respondentek). Dvě z nich, odpověděly „ano“ zároveň na otázku týkající se interrupce, kdy jedna z nich i na kouření. Další tři, pak braly hormonální antikoncepci. Kouřily z nich celkem tři. Kouření, antikoncepce, interrupce a celkový životní styl mají totiž z teoretického hlediska vliv na přirozené potraty. Ze sledovaných deseti respondentek tedy pouze tři uvedly na všechny výše uvedené okolnosti odpověď „ne“. Věk, kdy si plánovaly prvního potomka, se nesplnil dokonce 7 z nich - 70 % případů.

Otázka č. 23 se ptala, zda dotazované zemřelo již narozené dítě. Tato událost se týkala dvou respondentek (4 %). Jedna z nich byla kuřačka a také potratila přirozených způsobem. Byla již zmíněna v kapitole *Plánovaná versus realizovaná plodnost*. Tato žena má jednu dceru, která se jí narodila ve 32 letech, po přirozeném potratu a úmrtí již narozených dvojčat ženského pohlaví. V tomto případě by byla vhodnější a jistě zajímavější verze kvalitativního průzkumu,

²⁹ MOZGOVÁ, S. *Interrupce a její psychické a zdravotní následky*. Bakalářská práce, 2007. Univerzita T. Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. [Online]. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/3779/mozgov%C3%A1_2007_bp.pdf?sequence=1

konkrétně osobního rozhovoru s touto ženou. Daly by se tak zjistit další okolnosti a souvislosti zmíněných událostí, jako např. minimálně příčinu a dobu úmrtí dvojčat.

Otázky č. 24 a 25 se dostaly k jinému tématu, jímž bylo náboženství. V první řadě zda byly věřící rodiče dotazovaných a následně zda je věřící respondentka sama. Celkově 49 % rodičů bylo nevěřících, 47 % věřících a 4 % uvedly, že matka byla věřící, zatímco otec ne. Lze tedy konstatovat, že co se týče víry rodičů respondentek, byly věřící a nevěřící v podstatě stejného počtu. Druhá z těchto otázek se tedy týkala víry samotných respondentek. Těch bylo věřících 45 %, kdy se dá říct, že všechny měly i věřící rodiče, za předpokladu, že za věřící rodiče byly považováni i ty dva zmíněné případy nejdnotných rodičů. Pouze ve třech případech byla dotazovaná nevěřící, zatímco její rodiče věřící byli. Doplněk nevěřících respondentek byl z celku logicky 55 %.

Právě víra je důležitým faktorem ovlivňujícím chování a utváření představ v mnoha oblastech života, kdy jedním z nich je samozřejmě i rodina. Příslušnost k nějaké náboženské skupině značí v různém rozsahu ztotožnění jedince s daným kodexem chování a jednání. Z demografického pohledu se to týká rozvodovosti, potratovosti, rození dětí mimo manželství, nižší či vyšší úhrnné plodnosti, užívání antikoncepce, ale také zaměstnanosti žen.³⁰

Otázka č. 26 se také dala do jisté míry navázat na otázky předchozí. Dotazovala se totiž na počet sourozenců respondentek. Ten se pohyboval od žádného po šest. Nejčtenější hodnotou byl jeden sourozenec, týkal se téměř třetiny vzorku, 32 %. Za ním s 28 % byly sourozenci 2. A dokonce každá pátá respondentka, 21 %, byla ze čtyř dětí. Následující tabulka zachycuje vazbu počtu sourozenců na to, zda rodiče byly věřící či ne. Často je totiž víra spojována s vyšším počtem potomků. Tabulka se týká počtu sourozenců respondentky, nikoliv celkového počtu dětí v rodině. Medián byl shodný pro všechny tři skupiny (celkem, věřící rodiče i nevěřící rodiče). V průměru ale měly nejvíce sourozenců ty respondentky, jejichž rodiče věřící nebyly. Výsledek je ovlivněn extrémem, jímž byla respondentka se šesti sourozenci a právě nevěřícími rodiči. Co se týče nejčtenější hodnoty, ta byla právě vyšší u skupiny věřících, jejichž průměrný počet sourozenců byl nejnižší. Nelze tedy jednoznačně prokázat vliv náboženství na počet sourozenců respondentek.

³⁰ NEŠPOROVÁ, O. Jak náboženství ovlivňuje rodinný život? Rozdíly v chování a postojích k rodině mezi českými věřícími. *Lidé města/Urban people* 2010, 12 (1): 61-88. ISSN 1212-8112. [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/jak-nabozenstvi-ovlivnuje-rodinny-zivot-rozdily-v-chovani-postojich-k-rodine-mez-ceskymi>

Tabulka č. 5 – Víra rodičů a počet sourozenců respondentek

	všichni	věřící	nevěřící
průměr	2,19	1,96	2,43
medián	2,00	2,00	2,00
modus	1,00	2,00	1,00

Otázka č. 27 byla dotazem na vlastní názor respondentek, a to, zda si myslí, že počet jejich sourozenců ovlivnil počet dětí, které pak chtěla mít ona sama. Existují totiž studie, jež dokazují, že počet vlastních sourozenců, pak utváří představu o vlastní velikosti rodiny. Právě 30 % dotazovaných připustilo tento vliv na jejich vlastní budoucí plán. Při detailnějším pohledu přesná polovina z nich, v absolutním počtu 7 respondentek, chtěla stejně velkou rodinu, v jaké vyrůstala ona. Čtyři chtěly potomků více, a to všechny přesně o jednoho. Tři, kterých bylo v rodině celkem pět, si plánovaly děti méně, konkrétně čtyři, dvě a dvě.

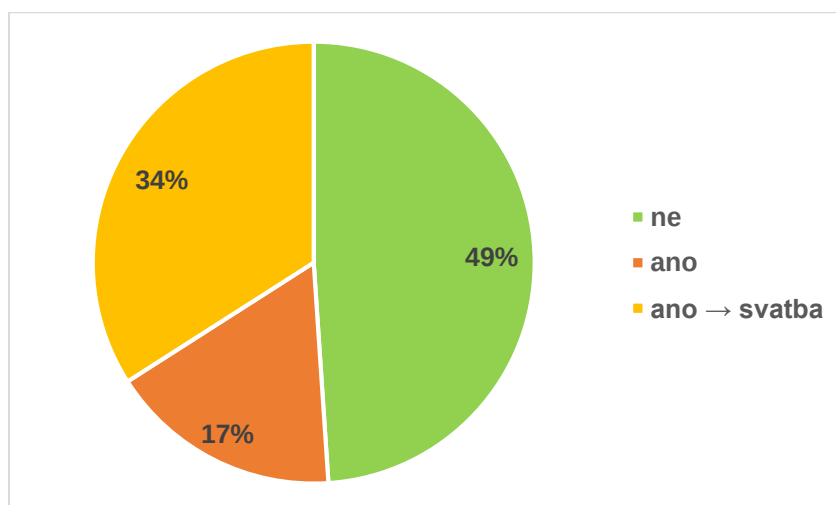
Otázka č. 28 se ptala, zda byla respondentka těhotná, aniž by byla vdaná. Na tuto otázku celých 51 % respondentek odpovědělo, že ano.

V současnosti je narození dítěte nesezdaným rodičům běžným jevem. Dokonce je poměr dětí narozených v a mimo manželství téměř vyrovnaný. Není zvykem se nad tím pozastavovat ani se tomu divit. V minulosti tomu ale tak zdaleka nebylo. Těhotenství bylo důvodem ke sňatku, nepsaná pravidla společnosti to vyžadovala, dá se říct, že to byla jakási společenská povinnost.³¹

Otázka č. 29 navazovala na předchozí a týkala se tedy pouze těch, jež odpověděly kladně. Dotazovala se, zda zmíněné těhotenství bylo důvodem ke svatbě. Byl to dotaz na subjektivní názor respondentek. **Graf č. 15** zobrazuje tuto a předchozí otázku dohromady. Před svatbou nebylo tedy těhotných 49 %. Ze zbylých 51 % se ale všechny, kromě jediné, vdaly nejpozději v rok prvního porodu. Tedy v návaznosti na to, by se dalo konstatovat, že těhotenství bylo s jedinou výjimkou pro všechny důvodem ke sňatku. Avšak z uvedených odpovědí tomu tak bylo pouze v 67 % případů. Třetina (33 %) uvedla, že těhotenství důvodem ke svatbě nebylo.

³¹ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Děti narozené v manželství a mimo manželství: dvě různé populace. *Demografie*. 2013, 55: 04-26. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q1_2013

Graf č. 15 – „Byla jste těhotná a nebyla jste vdaná? Pokud ano, bylo to důvodem ke svatbě?“

Co se týče náboženství, ve spojení s těmito dvěma otázkami, byly výsledky následující. Z těch, co bylo nevdaných a těhotných bylo zároveň věřících 63 %, ale tato událost byla důvodem k sňatku pouze pro 67 % z nich. Co se týče nevěřících, bylo procentní vyjádření těch, pro něž to byl důvod naprosto shodné, také 67 %. Na základě těchto odpovědí nelze tedy potvrdit vliv náboženství.

4. ANALÝZA ZÁVISLOSTÍ

4.1. Teorie analýzy statistických závislostí ³²

Analýza závislostí ve statistice se zabývá hledáním závislostí mezi dvěma či více statistickými znaky. Následně se je snaží hodnotit a interpretovat. Tyto znaky mohou být jak kvantitativního, tak kvalitativního charakteru. Dále jejich vztah může být jednostranný či oboustranný (vzájemný) a forma této závislosti pevná či volná (stochastická).

U jednostranné lze jednoznačně označit proměnné jako příčinu a následek, kdy tedy příčina je nezávislá, vysvětlující proměnná a následek pak závislá, vysvětlovaná proměnná. Příkladem může být vztah mezi výškou a váhou člověka, kdy výška je nezávisle proměnná a váha závisle proměnná. Pokud je závislost oboustranná, obě proměnné se ovlivňují navzájem a nelze jednoznačně určit, která je příčina a která následek. Například vztah mezi váhou a tukem v těle člověka.

Pevná forma závislosti znamená, že ke každé hodnotě nezávisle proměnné patří jedna hodnota závisle proměnné. Vznik a existence jednoho jevu je spojena se vznikem či existencí jevu druhého. Lze ji vyjádřit matematickou funkcí a nepůsobí na ni žádné neznámé a náhodné vlivy. Oproti tomu volná závislost vyvolá vznik a existenci druhého jevu jen s určitou pravděpodobností. Tedy k dané hodnotě jedné proměnné může patřit více hodnot jiné proměnné. Působí zde i neznámé vlivy a náhoda.

Metody popisu závislostí:

- **Kontingenční tabulka**
 - Závislost 2 kvalitativních proměnných
- **Analýza rozptylu (ANOVA)**
 - Závislost kvantitativní a kvalitativní proměnné
- **Regresní a korelační analýza**
 - Závislost dvou kvantitativních proměnných
- **Vícenásobná regresní a korelační analýza**
 - Závislost více než dvou kvantitativních proměnných

Závislost kvantitativních proměnných

K analýze statistických závislostí mezi kvantitativními proměnnými slouží regresní a korelační analýza. Kdy každá má jiný úkol. Regresní analýza zkoumá jednostranné závislosti

³² ARLTOVÁ, M. *Přednášky k předmětům Statistika a Statistické metody I*. Vysoká škola ekonomická v Praze. [cit. 2015-05-10].

ve směru příčina a následek. Korelační analýza se věnuje závislostem vzájemným a klade spíše důraz na sílu vztahu mezi proměnnými.

4.1.1. Jednoduchá regresní analýza

Popisuje závislost dvou kvantitativních proměnných, kdy jedna je příčina (vysvětlující proměnná) a druhá je následek (proměnná vysvětlovaná). Zkoumá průběh závislosti pomocí regresní matematické funkce a vystihuje tak tendenci změn podmíněných průměrů závisle proměnné v závislosti na změnách hodnot nezávisle proměnné. Závislost je tím silnější, čím větší část změn závisle proměnné je způsobena vlivem nezávisle proměnné.

Rozlišují se dvě regresní funkce a to teoretická (model) a empirická (odhad modelu), kdy ta empirická je odhadem teoretické na základě získaných pozorování.

Lineární regresní funkce

např.

$$\text{přímka} \quad Y = b_0 + b_1x \quad (1)$$

$$\text{parabola} \quad Y = b_0 + b_1x + b_2x^2 \quad (2)$$

$$\text{hyperbola} \quad Y = b_0 + b_1 / x \quad (3)$$

nelineární regresní funkce převoditelné na lineární tvar linearizující transformací

$$\text{exponenciální funkce} \quad Y = b_0 b_1^x \rightarrow \ln Y = \ln b_0 + x \ln b_1 \quad (4)$$

$$\text{mocninná funkce} \quad Y = b_0 x^{b_1} \rightarrow \ln Y = \ln b_0 + b_1 \ln x \quad (5)$$

V případě regresní přímky, může být přímek, jež vystihují danou závislost mnoho a je tedy třeba zvolit, tu nejlepší. Tu lze najít pomocí metody nejmenších čtverců (MNC), jež minimalizuje reziduální součet čtverců odchylek empirických hodnot od hodnot vyrovnaných. Ze soustavy rovnic pak získáme odhady parametrů.

Směrnici regresní přímky je tzv. **regresní koeficient** $b_1 = b_{yx}$, který udává průměrnou změnu závisle proměnné při jednotkové změně nezávisle proměnné (tj. o kolik se v průměru změní závisle proměnná y, jestliže se nezávisle proměnná x změní o jednotku). Pokud je nulový, jedná se o lineární nezávislost. Kladná hodnota výsledku znamená přímou závislost a hodnota záporná naopak logicky nepřímou.

Kvalita zvolené funkce a síla závislosti

Vztah je tím silnější a regresní funkce tím lepší, čím více jsou empirické hodnoty vysvětlované proměnné soustředěné kolem odhadnuté regresní funkce a naopak. Celkový rozptyl (rozptyl empirických hodnot) s_y^2 lze rozložit na rozptyl vyrovnaných hodnot (teoretických hodnot) s_Y^2 a reziduální rozptyl s_e^2 .

$$s_y^2 = s_Y^2 + s_e^2 \quad (6)$$

Z podílu rozptylu vyrovnaných hodnot či rozptylu reziduálního na rozptylu empirických hodnot lze posuzovat sílu závislosti a kvalitu regresní funkce.

Index determinace dává do poměru rozptyl vyrovnaných hodnot a celkový rozptyl. Závislost proměnných je pak tím intenzivnější, čím větší je tento podíl, tedy čím blíže je hodnotě 1. Jeho nízká hodnota nemusí vždy znamenat slabou závislost mezi proměnnými, ale může upozorňovat na špatně zvolený typ regresní funkce. Po vynásobení výsledku stem udává, kolik % rozptylu závisle proměnné lze vysvětlit zvolenou regresní funkcí. Může nabývat hodnot od nuly do jedné, kdy nula znamená absolutní nezávislost a jednička tedy pak absolutní závislost (toto platí i u následujících indexů a koeficientů se stejným definičním oborem).

$$I_{yx}^2 = \frac{s_Y^2}{s_y^2} \in \langle 0; 1 \rangle \quad (7)$$

Modifikovaný index determinace eliminuje vliv počtu parametrů v modelu.

$$I_{upr}^2 = 1 - (1 - I_{yx}^2) \frac{n-1}{n-p}. \quad (8)$$

Odmocninou z indexu determinace je **index korelace**, jež se používá k měření těsnosti závislosti.

$$I_{yx} = \sqrt{\frac{s_Y^2}{s_y^2}} \in \langle 0; 1 \rangle \quad (9)$$

Pro případ zvolené regresní funkce lineární se síla závislosti měří **koeficientem determinace**, který po vynásobení stem udává, kolik % rozptylu závisle proměnné vysvětlíme lineární regresní funkcí.

$$R_{yx}^2 = \frac{s_Y^2}{s_y^2} \in \langle 0; 1 \rangle \quad (10)$$

Odmocninou předchozího koeficientu je **koeficient korelace**, jež měří sílu lineární závislosti opět pro případ lineární regresní funkce. Pokud je nulový, jedná se o lineární nezávislost. Kladná hodnota výsledku znamená funkční závislost přímou a hodnota záporná naopak logicky nepřímou.

$$r_{yx} = \sqrt{\frac{s_y^2}{s_x^2}} \in \langle -1; 1 \rangle \quad (11)$$

Verifikace modelu – odhady a testy

Výpočet zvolené regresní funkce nemusí být vždy správný a kvalitní, je to třeba ještě ověřit. A to pomocí testu hypotézy o parametrech regresní funkce, celkovým F – testem, testem hypotézy o korelačním koeficientu a ověřit splnění předpokladů reziduí, které by měly být normálně rozdělené a vzájemně lineárně nezávislé náhodné veličiny s nulovou střední hodnotou a konstantním rozptylem. K analýze reziduí se používá Durbin-Watsonův test.

4.2. Regresní analýza

Následující kapitola popisuje výsledky závislosti mezi dvěma kvantitativními proměnnými, a to mezi počtem dětí, které si respondentky přály (proměnná CHTELY) a počtem dětí, které nakonec měly (MAJÍ). Konkrétně interpretuje, zda to, kolik dětí chtěly, ovlivnilo to, kolik jich nakonec mají. Závislou proměnnou regresní analýzy byl tedy počet dětí skutečně realizovaných a nezávislou proměnnou počet plánovaných dětí. V jiném vyjádření bylo tedy zkoumáno, zda to, kolik dětí mají, záviselo na tom, kolik jich chtěly. K výpočtu byl použit statistický program EvIEWS 7. Za vhodnou rovnici byla zvolena regresní přímka.

Navržený jednoduchý lineární regresní model: $MAJÍ = \beta_0 + \beta_1 * CHTELY + \varepsilon_i$

Tabulka č. 6 – Regresní přímka

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.777624	0.391641	1.985556	0.0532
X_CHTELY	0.686464	0.166835	4.114633	0.0002
R-squared	0.273376	Mean dependent var		2.340426
Adjusted R-squared	0.257228	S.D. dependent var		0.759765
S.E. of regression	0.654798	Akaike info criterion		2.032640
Sum squared resid	19.29420	Schwarz criterion		2.111370
Log likelihood	-45.76705	Hannan-Quinn criter.		2.062267
F-statistic	16.93020	Durbin-Watson stat		1.782065
Prob(F-statistic)	0.000163			

F-test, tedy test o modelu říká, zda je zvolený model kvalitní. Na základě hodnoty $\text{Prob}(F\text{-statistic}) = 0,000163 < 0,05 = \alpha$ se zamítá nulová hypotéza H_0 o nekvalitě celého modelu. Lze tedy konstatovat, že na 5 % hladině významnosti alespoň jeden z parametrů je nenulový a model je kvalitní.

Individuální t-testy pro regresní parametr β_1 , příslušný pro vysvětlující proměnnou X (CHTELY) hovoří ve prospěch alternativní hypotézy, což znamená, že tato vysvětlující proměnná je pro model důležitá. U konstanty vychází t-test hraničně.

Výslednou hodnotu koeficientu determinace (R-squared) $R^2 = 0,273$ lze interpretovat tak, že 27 % variability skutečného počtu dětí lze vysvětlit chtěným počtem dětí. Dá se tedy říct, že závislost je poměrně slabá, že existují další vlivy na skutečný počet dětí, jež mohou mít i vyšší vysvětlovací sílu. Chtěný počet dětí má tedy vliv na skutečný počet dětí zhruba z jedné čtvrtiny.

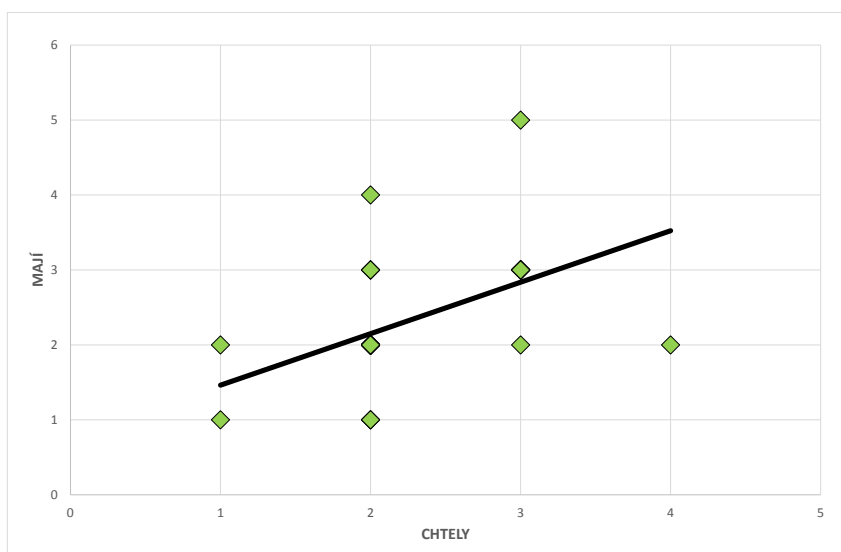
Durbin-Watsonův test = 1,78 ukazuje na nezávislost reziduí 1. řádu, což je žádoucí. Korelační koeficient = 0,523 značí přímou, ale nepříliš silnou závislost mezi zkoumanými proměnnými, to znamená, že vyšší zamýšlený počet dětí také vedl k vyššímu počtu dětí v reálném životě.

Model odhadnutý metodou nejmenších čtverců: $MAJÍ = 0,78 + 0,69 * CHTELY$

Interpretace směrnice je, že při zvýšení vysvětlující proměnné X (plánovaný počet dětí) o jednotku dojde ke zvýšení vysvětlované proměnné Y (skutečný počet dětí) v průměru o 0,69. Interpretace konstanty říká, že pro plánovaný počet dětí $X = 0$ bude skutečný počet dětí 0,78.

Výsledná regresní rovnice mimo jiné ukázala, že pokud plánovaný počet dětí byl jedna, tak realizovaný počet byl pak $0,78 + 0,69 = 1,47$ dítěte. Pro plánovaný počet $X = 2$ děti měla žena ve výsledku $0,78 + 2*0,69 = 2,16$ dítěte. To potvrzuje již předchozí zjištění, že ve skutečnosti měly dotazované ženy vyšší počet dětí, než původně plánovaly.

Graf č. 16 – Jednoduchá lineární regresní přímka

ZÁVĚR

Cílem práce bylo pomocí dotazníkové šetření porovnat plánovanou a realizovanou plodnost. Zjistit rozdíly a pokusit se najít jejich příčiny. Přínosem práce byl typ dotazníkového šetření, jež se týkal obou období, tedy plánu i skutečnosti. Mnohá výběrová šetření zjišťují právě pouze plány či úmysl mít děti.

Vzorek 47 respondentek pocházel zejména z Kraje Vysočina, z malých měst do 5 000 obyvatel. Většina dosáhla nejvyššího vzdělání středoškolského bez maturity. Nejstarší respondentka se narodila v roce 1949, nejmladší v roce 1979, průměrný věk byl 48 let.

Vyhodnocením první části dotazníku, jež se týkal plánované plodnosti, byl zjištěn chtěný počet dětí 2,28 dítěte na jednu ženu. Modem zamýšleného počtu potomků byla hodnota 2 a žádná z respondentek si nepřála být bezdětná. Téměř polovina vzorku chtěla obě pohlaví svých dětí, stejná část pohlaví neplánovala a zbylé minimum si přálo právě jedno pohlaví. Na pořadí pohlaví nezáleželo 70 % žen a zbylá část byla rozdělena na shodně velké části, jež chtěly prvně dívku nebo prvně chlapce. Časové rozmezí mezi porody si plánovaly nejčastěji na 2 a 3 roky. Z těchto odpovědí lze tedy konstatovat, že respondentky měly jasno v počtu a časovém rozestupu mezi svými potomky. Často nejasnou představu měly o pohlaví a ve většině případů pak o pořadí. S dětmi tedy počítaly, ale hlubšími představami o složení a pořadí se nezabývaly. Co se týče představ o načasování prvního porodu, byl zjištěný interval v rozmezí 18—32 let. Průměrný věk byl 23 let. Medián se od něj téměř neodlišoval, činil 22,5 let. Modem byl pak věk 25 let. Vdávky, si s výjimkou dvou dotazovaných, plánovaly respondentky dříve než narození prvního dítěte. Necelá polovina pak ve stejném roce, třetina chtěla potomka rok po svatbě a zbytek tedy v delším časovém rozestupu. Lze tedy říci, že pořadí - svatba a až potom dítě - byla zažitá hodnota vzorku.

Část týkající se realizované plodnosti zjistila skutečný počet 2,34 dítěte na jednu ženu. Poměr pohlaví byl 45 % chlapců ku 55 % děvčat. Nadpoloviční většina měla potomky dva, třetina potomky tři. Bezdětná nebyla žádná z respondentek. Průměrný věk matek při porodu byl 24,4 let, při prvním porodu pak 22 let. Sňatek se nejčastěji konal v 19 letech věku respondentek, v průměru a mediánu pak v 21 letech. Převážná většina, 94 % žen mělo děti s jedním mužem a pouze jedna byla vdaná vícekrát, avšak patřila mezi ty, jež měly děti právě s jedním mužem. Co se týče subjektivního názoru na splnění plánů z mládí, 40 % dotazovaných uvedlo absolutní shodu, 43 % bylo spíše spokojených. Pouze nepatrná část tedy připustila nesplnění svých

představ a uvedla důvod nesplnění, jimiž byly např. přání ještě druhého pohlaví potomka, zdravotní problémy vlastní či partnera.

Plánovaná a skutečná plodnost byla srovnána v šesti závěrech, jejichž výsledky byly následující. U některých ale vstoupila do popředí možnost „bylo mi to jedno“, jež znemožnila vyslovit závěr o naplnění či nenaplnění plánu. Závěry tedy byly počítány jen pro absolutní počet dotazovaných pro než měly smysl. Načasování prvního porodu se vyplnilo 52 % respondentek, 30 % započalo své rodivé období dříve a zbytek tedy později. Věk při sňatku se potvrdil 48 % respondentek. Třetina se chtěla vdát až později, tyto dřívější sňatky byly zapříčiněny neplánovanými těhotenstvím, jež bylo důvodem ke svatbě, jak dotazované ve většině případů uvedly. Téměř třem čtvrtinám se splnil plánovaný počet dětí. Ze zbylých převažovaly ty, jež si zamýšlely dětí méně. Celkově byl reálný počet dětí o 0,06 dítěte vyšší než plánovaný, tedy téměř shodný. Oproti tomu pořadí pohlaví dětí se větší části nesplnilo. Stejně tak časový rozestup mezi porody se častěji nenaplnil, a to dokonce z 51 %. Nakonec lze, dle počtu splnění plánů ze šesti uvedených konstatovat, že plán z mládí se respondentkám v průměru splnil z 53 %. Výsledky jsou jistě ovlivněny tím, že respondentky uváděly své odpovědi o představách svého budoucího života zpětně, tedy až po té, co vše prožily. Kdyby tyto plány měly vyslovit v době, kdy byly opravdu jen plánem, jistě by se lišily. Velikost těchto rozdílů lze ale jen odhadovat.

Doplňující část dotazníků neprokázala vliv kouření a antikoncepce na plodnost. Na interrupci bylo 17 % dotazovaných, možnou prevencí by mohla být antikoncepce, kterou ale ani jedna z nich nebrala. Většině z nich, 63 %, se nesplnil věk při narození prvního dítěte. Každé páté respondentky se týkal přirozený potrat. Dvěma dotazovaným zemřelo již narozené dítě, v jednom případě to byla dvojčata. Co se týče náboženství, byl vzorek respondentek i jejich rodičů téměř shodně rozdělen na skupinu věřících a nevěřících. Vliv náboženství na počet sourozenců respondentek nebyl prokázán. Téměř třetina dotazovaných připustila vliv počtu svých sourozenců na počet vlastních plánovaných dětí. Těhotných a zároveň svobodných bylo ve svém mládí celých 51 % respondentek, z nichž třetina uznala, že to bylo důvodem ke svatbě.

Dále nad rámec této práce by bylo možné rozšířit vzorek a také se zaměřit na kvóty reprezentativnosti vzorku vzhledem ke struktuře obyvatel České republiky, a to z hlediska vzdělání, místa bydliště, rodinného stavu apod. Bylo by pak možné analyzovat závislost minimálně plánovaného počtu dětí na těchto charakteristikách. Dále by do šetření mohly být zahrnuti také muži.

LITERATURA

Odborné články

- [1] FILASOVÁ, A. Vliv rozpadu manželských svazků na plodnost v České republice. *Demografie*. Český statistický úřad 2014, 56: 107-125. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130053-14-q2_2014
- [2] AJZEN, I. – KLOBAS, J. Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior. *Demographic Research*: 2013, ročník 29, článek 8, str. 203-232. DOI: 10.4054/DemRes.2013.29.8. [Online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol29/8/>
- [3] NEŠPOROVÁ, O. Jak náboženství ovlivňuje rodinný život? Rozdíly v chování a postojích k rodině mezi českými věřícími. *Lidé města/Urban people* 2010, 12 (1): 61-88. ISSN 1212-8112. [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/publikace/jak-nabozenstvi-ovlivnuje-rodinny-zivot-rozdily-v-chovani-postojich-k-rodine-mezi-ceskymi>
- [4] MILLS, M. – MENCARINI, L. – TANTURRI, M., L. – BEGALL, K. Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior. *Demographic Research*: 2008, ročník 18, článek 1, str. 1-26. DOI: 10.4054/DemRes.2008.18.1. [Online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol18/1/>
- [5] RABUŠIC, L. - CHROMKOVÁ MANEA, B. Velikost rodiny – postoje, normy a realita. *Demografie*. Český statistický úřad 2013, 55: 208-219. ISSN 1805-2991. [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q3_2013
- [6] RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Děti narozené v manželství a mimo manželství: dvě různé populace. *Demografie*. 2013, 55: 04-26. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q1_2013
- [7] SIVKOVÁ, O. - HULÍKOVÁ TESÁRKOVÁ, K. Dekompozice změn průměrného věku matek při narození dítěte v České republice od roku 1950. *Demografie*. Český statistický úřad 2012, 54: 264-279. ISSN 1805-2991. [Online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/1803-12-q3_2012
- [8] ŠIMEČKOVÁ, M. Proměny pozdního mateřství v České republice v demografickém pohledu. *Demografie*. Český statistický úřad 2013, 55: 117-131. ISSN 1805-

2991 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1803-13-q2_2013

[9] TOULEMON, L. – RITA TESTA, M. Fertility intentions and actual fertility: A complex relationship. *Population & Societies* – č. 415. 2005. ISSN 0184 77 83. Dostupné z:
https://www.ined.fr/fichier/s_rubrique/18747/publi_pdf2_pop.and.soc.english.415.en.pdf

[10] VÁLKOVÁ, K. Vývoj plodnosti žen do 25 let v České republice. *Demografie*. Český statistický úřad 2014, 56: 04-20. ISSN 1805-2991 [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130053-14-q1_2014

Knihy, skripta a univerzitní práce

[11] ARLTOVÁ, M. *Přednášky k předmětům Statistika a Statistické metody 1*. Vysoká škola ekonomická v Praze. [cit. 2015-05-10].

[12] BURCIN, F. - FIALOVÁ, L. - RYCHTAŘÍKOVÁ, J. a kol. *Demografická situace České republiky. Proměny a kontexty 1993 – 2008*. SLON, Praha 2010. ISBN 978-80-7419-024-7.

[13] CRHA, I. – HRUBÁ, D. *Kouření a reprodukce*. 1. vydání. Brno, 2000, Masarykova univerzita. 54 stran. ISBN 80-210-2284-1.

[14] KLUFOVÁ, R. - POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-546-5. [Online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z:
http://spu.fem.uniag.sk/cvicenia/ksov/polakova/Demograf_model/klufova_polakova_2.pdf

[15] KOSCHIN, F. *Demografie poprvé*. 2. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

[16] KOSCHIN, F. – FIALA, T. – LANGHAMROVÁ, J. – ROUBÍČEK, V. *Plodnost v českých zemích v devadesátých letech*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. ISBN 80-245-0254-2.

[17] MOZGOVÁ, S. *Interrupce a její psychické a zdravotní následky*. Bakalářská práce, 2007. Univerzita T. Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. [Online]. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z:

http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/3779/mozgov%C3%A1_2007_bp.pdf?sequence=1

[18] ROUBÍČEK, V. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. 2. vyd. Praha: VŠE, 2002. 275 s. ISBN 80-245-0288-7.

Internetové zdroje

[19] ČSÚ. *Plodnost žen*. Praha, 2013. Kód publikace: 170224-14. [Online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551769/170224-14.pdf/287dc43c-df94-40c1-bf04-b322ed0e4b84?version=1.0>

[20] EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. *Gender equality index*. [Online]. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index#/>

[21] EUROSTAT. Database. [Online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat>

[22] THE HUMAN FERTILITY DATABASE. *Czech Republic: Completed Cohor Fertility*. [Online]. [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: <http://www.humanfertility.org/cgi-bin/country.php?country=CZE&tab=si&t1=1&t2=2>

[23] UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Gender Development Index (GDI)*. [Online]. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-development-index-gdi>

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník	70
Příloha č. 2 – Odpovědi na 1. část dotazníku	73
Příloha č. 3 – Odpovědi na 2. část dotazníku	75
Příloha č. 4 – Odpovědi na 3. část dotazníku	77
Příloha č. 5 – Odpovědi na 4. část dotazníku (1. část).....	79
Příloha č. 6 – Odpovědi na 4. část dotazníku (2. část).....	81
Příloha č. 7 – Vyhodnocení splnění plánů	83

Příloha č. 1 – Dotazník

PLÁNOVANÁ VERSUS SKUTEČNÁ PLODNOST

Dobrý den,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění dotazníku na téma Plánovaná versus skutečná plodnost.

Tento dotazník je určen pro ženy starší 50 let, ale i pro ženy mladší, pokud již neplánují mít děti. Je anonymní a bude použit pouze pro potřeby mé diplomové práce. Jeho vyplnění Vám zabere cca 5 minut.

Skládá ze čtyř částí. První část se dotazuje na období před tím, než jste měla děti, tedy na Vaši představu, plán a přání do budoucna o velikosti a složení Vaší budoucí rodiny. V druhé části jsou pak otázky na Vaši současnou, tedy skutečnou rodinu. Třetí část se stručně ptá na charakteristiky o Vaší osobě. Čtvrtá část je dobrovolná, obsahuje doplňkové otázky, na které nemusíte odpovídat, pokud nechcete. Připomínám, že dotazník je anonymní, a tak bych byla velmi ráda, kdybyste i tuto část vyplnily.

Vámi zvolené odpovědi na jednotlivé otázky, prosím zakroužkujte. Pokud byste měla jakékoliv doplňující informace, na které nepostačují předepsané odpovědi, neváhejte a napište je kamkoliv vedle.

Předem Vám velice děkuji.

Lenka Klementová (723 946 949, xkle12@vse.cz)

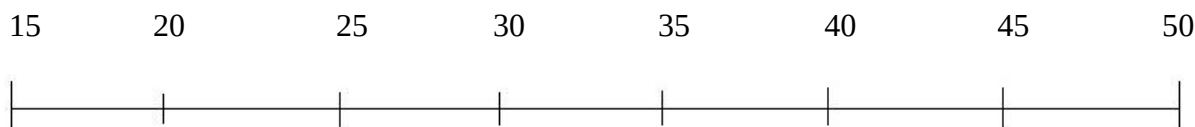
ČÁST Č. 1 – JAK JSEM SI PLÁNOVALA SVOU RODIČOVSKOU BUDOUCNOST

- 1) Kolik dětí jste si přála/chtěla mít?
 - a. Žádné (pak otázky 2 – 5 přeskočte)
 - b. Jedno
 - c. Dvě
 - d. Tři
 - e. Čtyři a více
- 2) Jaká jste si přála pohlaví svých dětí?
 - a. Bylo mi to jedno
 - b. Jenom holku/y
 - c. Jenom kluka/y
 - d. Holku/y i kluka/y
- 3) V jakém pořadí?
 - a. Bylo mi to jedno
 - b. Vypište pohlaví od prvního dítěte.....
- 4) V jakém časovém rozmezí?
 - a. Bylo mi to jedno
 - b. Hned po sobě (po roce)
 - c. Po dvou letech
 - d. Po třech letech
 - e. Po čtyřech a více letech
- 5) V kolika letech jste chtěla mít první dítě?
 - a. Uveďte konkrétní věk, nebo alespoň přibližné rozmezí.....
- 6) V kolika letech jste se chtěla vdát?
 - a. Uveďte konkrétní věk, nebo alespoň přibližné rozmezí.....

- 7) Myslela jste, že budete mít jednoho manžela na celý život?
- a. Ano
 - b. Ne

ČÁST Č. 2 – JAKOU RODINU SKUTEČNĚ MÁM

- 8) Do následující časové osy Vašeho věku, uveďte, kdy se Vám narodily děti a jakého byly pohlaví. Každé dítě označte na ose puntíkem a nad něj napište K (pro kluka) nebo H (pro holku).

- 9) V kolika letech jste se poprvé vdala?
- a. Nevdala jsem se vůbec
 - b. Uveďte Váš věk při sňatku.....
- 10) Máte děti s jedním mužem? ANO / NE
- 11) Byla jste vdaná vícekrát? ANO / NE
- a. Pokud ano, uveďte kolikrát.....
- 12) Myslíte, že se Vám splnilo, co jste si přála?
- a. Vůbec ne
 - b. Spíše ne
 - c. Spíše ano
 - d. Ano, úplně (pak neodpovídejte na následující otázku)
- 13) Pokud ne, z jakého důvodu
- a. Manžel chtěl jiný počet dětí
 - b. Problém s plodností na mé straně nebo problém s donošením dítěte
 - c. Problém s plodností na partnerově straně
 - d. Neměla jsem partnera, se kterým bych mohla mít dítě
 - e. Jiný důvod, uveďte jaký.....

ČÁST Č. 3 – VAŠE CHARAKTERISTIKA

- 14) Uveďte prosím Váš věk, případně rok narození
- 15) Ve kterém kraji bydlíte?
- 16) V jak velkém městě bydlíte?
- a. do 1000 obyvatel
 - b. do 5000 obyvatel
 - c. do 50 000 obyvatel
 - d. nad 50 000 obyvatel
- 17) Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
- a. ZŠ
 - b. Střední bez maturity
 - c. Střední s maturitou
 - d. Vysokoškolské

ČÁST Č. 4 – DOBROVOLNÁ ČÁST

- 18) Byla jste kuřačka před tím, než jste měla děti? ANO / NE
- 19) Brala jste před tím, než jste měla děti hormonální antikoncepci? ANO / NE
- 20) Pokud ano, kolik let?
- 21) Byla jste někdy na interrupci? ANO / NE
- 22) Potratila jste přirozeným způsobem? ANO / NE
- 23) Zemřelo Vám již narozené dítě? ANO / NE
- 24) Byli vaši rodiče věřící? ANO / NE
- 25) Jste věřící vy? ANO / NE
- 26) Kolik máte sourozenců?
- 27) Ovlivnil dle Vašeho názoru počet Vašich sourozenců počet dětí, které jste chtěla mít?
ANO / NE
- 28) Byla jste těhotná a nebyla jste vdaná? ANO / NE
- 29) Pokud ano, bylo Vaše těhotenství důvodem ke svatbě? ANO / NE

Příloha č. 2 – Odpovědi na 1. část dotazníku

číslo dotazníku	PRVNÍ ČÁST (PŘED)						
	1) Kolik dětí jste si přála mít?	2) Jaká jste si přála pohlaví svých dětí?	3) V jakém pořadí?	4) V jakém časovém rozmezí?	5) V kolika letech jste chtěla mít první dítě?	6) V kolika letech jste se chtěla vdát?	7) Myslela jste, že budete mít jednoho manžela na celý život?
1	2	h i k	h,k	Po 2 letech	25	20-25	ano
2	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 3 letech	25	20-25	ano
3	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	po 4 a více	23-27	22-25	ano
4	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 2 letech	24-28	22-28	ano
5	3	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	19	19	ano
6	3	h i k	bylo mi to jedno	Po 2 letech	22	21	ano
7	3	jenom kluky	x	Po 2 letech	25	25	ano
8	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 3 letech	neví	neví	ano
9	2	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	26	25	ano
10	4 a více	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 3 letech	20	18	ano
11	3	h i k	h,k a jedno	Po 3 letech	20-25	20-25	ano
12	3	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20	20	ano
13	2	bylo mi to jedno	k,h	Po 2 letech	23	22	ano
14	1	h i k	bylo mi to jedno	po 4 a více	25	25	ano
15	2	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	25	25-30	ano
16	2	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	25	23	ano
17	3	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	20	20	ano
18	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	20	20	ano
19	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 3 letech	27-30	25	ano
20	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	po 4 a více	25	25	ano
21	2	h i k	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20-25	20-25	ano
22	2	h i k	bylo mi to jedno	Po 2 letech	23-25	23	ano
23	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 3 letech	25	25	ano
24	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20-25	20-25	ano
25	3	h i k	k,h a holka	bylo mi to jedno	20	20	ano
26	2	jenom kluky	x	Po 2 letech	21	20	ne
27	3	h i k	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20	19	ano
28	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	hned po roce	23	22	ano
29	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20-25	20-25	ano
30	3	h i k	k,h a kluk	Po 2 letech	20	20	ano
31	2	jenom holky	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20	19	ano
32	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	21-25	20-25	ano
33	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	25	25	ano
34	3	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 2 letech	20	20	ano
35	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	Po 2 letech	22	20	ano
36	3	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	24	18	ano
37	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	po 4 a více	26	25	ano

38	3	h i k	h, k a jedno	Po 2 letech	21-23	25	ano
39	2	h i k	h,k	po 4 a více	21-22	20-21	ano
40	2	bylo mi to jedno	bylo mi to jedno	hned po roce	18	18	ano
41	2	h i k	k,h	Po 3 letech	20-25	18-20	ano
42	2	jenom kluky	x	po 4 a více	20	20	ano
43	1	jenom holku	x	x	22	22	ano
44	2	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	26	26	ano
45	2	h i k	h, k	Po 3 letech	27-32	27-30	ano
46	2	h i k	h, k	Po 3 letech	24	23	ano
47	3	h i k	bylo mi to jedno	Po 3 letech	22	21	ano

Příloha č. 3 – Odpovědi na 2. část dotazníku

	DRUHÁ ČÁST (PO)						
číslo dot.	8) Časová osa narození dětí	9) V kolika letech jste se poprvé vdala?	10) Máte děti s jedním mužem?	11) Byla jste vdaná vícekrát?	Pokud ano, kolikrát?	12) Myslíte, že se Vám splnilo, co jste si přála?	13) Pokud ne, z jakého důvodu?
1	20 H, 21 K	19	ano	ne		spíše ano	
2	23 H, 26 K	19	ano	ne		ano, úplně	
3	25 K, 29 K	24	ano	ne		spíše ano	
4	24 H, 27 K	23	ano	ne		ano, úplně	
5	20 K, 23 K, 26 K	19	ano	ne		ano, úplně	
6	22 H, 24 H, 26 H	22	ano	ne		spíše ano	
7	20 H, 23 H	20	ano	ne		spíše ano	
8	25 H, 28 K	23	ano	ne		spíše ano	
9	27 H, 30 H	26	ano	ne		ano, úplně	
10	18 H, 21 H	18	ano	ne		spíše ano	
11	23 H, 26 H, 30 K	20	ano	ne		ano, úplně	
12	18 H, 19 K, 21 K	18	ano	ne		spíše ano	
13	21 K, 24 H	21	ano	ne		spíše ano	
14	25 H, 27 H	25	ano	ne		spíše ano	
15	25 H, 27 K	24	ano	ne		ano, úplně	
16	26 H, 30 H, 33 H	23	ano	ne		ano, úplně	
17	22 H, 23 K, 28 K	21	ano	ne		ano, úplně	
18	20 H, 30 K	20	ano	ne		ano, úplně	
19	26 H, 30 K	25	ano	ne		spíše ano	
20	23 K, 26 K, 27 K+K	23	ano	ne		spíše ano	
21	23 K, 28 H	22	ano	ne		ano, úplně	
22	21 H, 23 H, 25 K	21	ano	ne		vůbec ne	úmrtí manžela
23	26 H, 31 H	25	ano	ne		spíše ano	
24	21 H, 23 H	21	ano	ne		spíše ano	
25	20 H, 21H, 23 H	20	ano	ano	2x	spíše ano	
26	20 K, 22 H	20	ano	ne		ano, úplně	
27	20 K, 22 K, 27 K	19	ne	ne		spíše ano	
28	27 H, 28 H	25	ano	ne		ano, úplně	
29	20 H, 23 H	19	ano	ne		ano, úplně	
30	20 K, 22 H, 25 K	19	ano	ne		ano, úplně	
31	20 H, 22 H	19	ano	ne		spíše ano	
32	21 H, 23 H, 24 H	20	ano	ne		ano, úplně	
33	32 H	25	ano	ne		ano, úplně	
34	20 H, 23H, 31 H	23	ne	ne		spíše ne	neuvedla
35	22 K, 26 K, 31 K	21	ano	ne		spíše ano	
36	23 H, 27 K, 36 K	22	ne	ne		spíše ano	

37	23 H, 28 K	23	ano	ne		spíše ano	
38	21 H, 23 K, 32 K	19	ano	ne		ano, úplně	
39	21 K, 26 K	20	ano	ne		spíše ano	
40	19 H, 20 H	18	ano	ne		ano, úplně	
41	20 K, 24 H	19	ano	ne		ano, úplně	
42	17 H, 23 H	17	ano	ne		spíše ne	chtěla jsem kluka
43	22 K	23	ano	ne		spíše ne	zdravotní problémy manžela
44	26 K	27	ano	ne		spíše ne	manžel chtěl jiný počet dětí
45	29 K	26	ano	ne		spíše ne	rizik. těhotenství, těžký porod a problémy s kojením
46	22 K, 25 H	21	ano	ne		spíše ne	interupce třetího dítěte, rozvod
47	22 K, 24 K, 27 K, 31 K, 39 K	21	ano	ne		spíše ne	chtěli jsme ještě holku

Příloha č. 4 – Odpovědi na 3. část dotazníku

	TŘETÍ ČÁST (CHARAKTERISTIKA)				
číslo dotazníku	14) Uveďte prosím Váš věk?	rok narození	15) Ve kterém kraji bydlíte?	16) V jak velkém městě bydlíte?	17) Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
1	50	1965	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
2	42	1973	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
3	41	1974	Vysočina	do 5 000	SŠ s maturitou
4	45	1970	Vysočina	do 5 000	SŠ s maturitou
5	46	1969	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
6	51	1964	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
7	38	1977	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
8	40	1975	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
9	36	1979	Vysočina	do 1 000	SŠ s maturitou
10	57	1958	Vysočina	do 50 000	SŠ bez maturity
11	41	1974	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
12	57	1958	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
13	42	1973	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
14	47	1968	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
15	41	1974	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
16	43	1972	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
17	54	1961	Vysočina	do 5 000	SŠ s maturitou
18	42	1973	Vysočina	do 1 000	SŠ s maturitou
19	37	1978	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
20	39	1976	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
21	53	1962	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
22	61	1954	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
23	39	1976	Vysočina	do 5 000	SŠ s maturitou
24	53	1962	Vysočina	do 50 000	SŠ s maturitou
25	57	1958	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
26	57	1958	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
27	51	1963	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
28	55	1960	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
29	43	1972	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
30	41	1974	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
31	57	1958	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
32	51	1964	Vysočina	do 1 000	SŠ bez maturity
33	49	1966	Vysočina	do 5 000	SŠ bez maturity
34	57	1958	Vysočina	do 1 000	SŠ s maturitou
35	66	1949	Jihomoravský	do 5 000	SŠ bez maturity
36	47	1968	Praha	nad 50 000	SŠ bez maturity
37	55	1960	Středočeský	nad 50 000	VŠ
38	49	1966	Vysočina	do 1 000	SŠ s maturitou

39	45	1970	Vysočina	do 50 000	SŠ s maturitou
40	39	1976	Vysočina	do 50 000	SŠ bez maturity
41	52	1963	Vysočina	nad 50 000	SŠ s maturitou
42	47	1968	Ústecký	nad 50 000	SŠ s maturitou
43	48	1967	Ústecký	nad 50 000	SŠ bez maturity
44	52	1963	Ústecký	nad 50 000	VŠ
45	43	1972	Vysočina	do 5 000	VŠ
46	49	1966	Vysočina	do 5 000	SŠ s maturitou
47	45	1970	Vysočina	do 50 000	SŠ s maturitou

Příloha č. 5 – Odpovědi na 4. část dotazníku (1. část)

	ČTVRTÁ ČÁST (DOPLŇKOVÉ OTÁZKY)					
číslo dot.	18) Byla jste kuřačka před tím, než jste měla děti?	19) Brala jste před tím, než jste měla děti hormonální antikoncepci?	20) Pokud ano, kolik let?	21) Byla jste někdy na interrupci?	22) Potratila jste přirozeným způsobem	23) Zemřelo Vám již narozené dítě?
1	ne	ne		ano	ne	ne
2	ne	ne		ne	ano	ne
3	ne	ne		ne	ne	ne
4	ne	ano	5	ne	ano	ne
5	ne	ne		ne	ne	ne
6	ne	ne		ne	ne	ne
7	ano	ne		ne	ne	ne
8	ne	ano	2	ne	ano	ne
9	ne	ne		ne	ne	ne
10	ne	ano	neuvedla	ne	ano	ne
11	ne	ano	2	ne	ne	ne
12	ne	ne		ne	ne	ne
13	ano	ne		ne	ne	ne
14	ano	ano	5	ne	ne	ne
15	ne	ne		ne	ne	ne
16	ne	ne		ne	ne	ne
17	ne	ne		ano	ne	ne
18	ne	ne		ne	ano	ne
19	ne	ne		ne	ne	ne
20	ne	ne		ne	ne	ne
21	ne	ne		ne	ne	ano
22	ne	ne		ne	ne	ne
23	ano	ne		ne	ano	ne
24	ano	ne		ne	ne	ne
25	ano	ne		ano	ne	ne
26	ne	ne		ne	ne	ne
27	ne	ano	3	ne	ne	ne
28	ano	ne		ano	ano	ne
29	ne	ne		ne	ne	ne
30	ne	ne		ne	ne	ne
31	ne	ne		ne	ne	ne
32	ne	ne		ano	ne	ne

33	ano	ne		ne	ano	ano
34	ne	ne		ne	ne	ne
35	ne	ano	2	ne	ne	ne
36	ne	ano	2	ne	ne	ne
37	ne	ne		ano	ano	ne
38	ne	ne		ano	ne	ne
39	ano	ne		ne	ne	ne
40	ne	ne		ne	ano	ne
41	ne	ne		ne	ne	ne
42	ano	ne		ne	ne	ne
43	ano	ne		ne	ne	ne
44	ne	ne		ne	ne	ne
45	ne	ne		ne	ne	ne
46	ne	ne		ano	ne	ne
47	ne	ne		ne	ne	ne

Příloha č. 6 – Odpovědi na 4. část dotazníku (2. část)

	ČTVRTÁ ČÁST (DOPLŇKOVÉ OTÁZKY)					
číslo dot.	24) Byli Vaši rodiče věřící?	25) Jste věřící vy?	26) Kolik máte sourozenců?	27) Ovlivnil počet Vašich sourozenců počet dětí, které jste chtěla mít?	28) Byla jste těhotná a nebyla jste vdaná?	29) Pokud ano, bylo Vaše těhotenství důvodem ke svatbě?
1	ano	ano	2	ne	ano	ano
2	ne	ne	1	ano	ne	
3	ano	ano	1	ne	ne	
4	ne	ne	1	ano	ne	
5	ano	ano	1	ano	ano	ne
6	ano	ano	2	ano	ano	ano
7	ano	ano	2	ano	ano	ano
8	ne	ne	2	ne	ano	ne
9	ano	ano	1	ne	ne	
10	ne	ne	4	ano	ano	ano
11	ano	ano	2	ne	ne	
12	ano	ano	3	ne	ano	ano
13	ne	ne	2	ne	ano	ne
14	ne	ne	1	ne	ano	ne
15	ne	ne	3	ne	ne	
16	ne	ne	3	ne	ne	
17	ano	ano	2	ano	ano	ano
18	ne	ne	3	ne	ne	
19	ne	ne	4	ano	ne	
20	ano	ano	5	ne	ano	ano
21	ne	ne	2	ne	ne	
22	ne	ne	6	ne	ano	ano
23	ne	ne	2	ne	ano	ano
24	ano	ano	2	ne	ano	ano
25	ano	ano	1	ano	ano	ano
26	ano	ne	2	ne	ano	ano
27	ano	ano	1	ne	ano	ne
28	ne	ne	1	ne	ne	
29	ne	ne	3	ne	ne	
30	ano	ano	1	ano	ano	ano
31	ne	ne	5	ne	ne	
32	ano	ano	2	ne	ano	ano

33	ano	ne	3	ne	ne	
34	ano	ano	3	ne	ano	ne
35	ne	ne	4	ne	ne	
36	ano	ano	1	ne	ano	ne
37	ne	ne	0	ne	ano	ano
38	ano	ano	3	ne	ne	
39	ano	ne	0	ano	ne	
40	ano	ano	2	ne	ano	ne
41	ano	ano	4	ano	ne	
42	ne	ne	1	ano	ano	ano
43	ne	ne	3	ne	ne	
44	ne	ne	1	ano	ne	
45	ne	ne	1	ne	ne	
46	ano	ano	1	ne	ne	
47	ne	ne	3	ne	ne	

Příloha č. 7 – Vyhodnocení splnění plánů

	SROVNÁNÍ - ZÁVĚRY*								
číslo dot.	splnil se věk, kdy chtěla první dítě?	chtěla ho	splnil se věk, kdy se chtěla vdát?	chtěla se vdát	splnil se počet dětí?	chtěla jich	splnila se pohlaví?	splnilo se pořadí pohlaví?	splnil se časový rozestup?
1	ne	později	ne	později	ano		ano	ano	ne
2	ne	později	ne	později	ano		bmtj	bmtj	ano
3	ano		ano		ano		bmtj	bmtj	ano
4	ano		ano		ano		bmtj	bmtj	ne
5	ne	dříve	ano		ano		ne	bmtj	ano
6	ano		ne	dříve	ano		ne	bmtj	ano
7	ne	později	ne	později	ne	vice	ne	1 pohlaví	ne
8	bmtj		bmtj		ano		bmtj	bmtj	ano
9	ne	dříve	ne	dříve	ano		ne	bmtj	ano
10	ne	později	ano		ne	více	bmtj	bmtj	ano
11	ano		ano		ano		ano	ne	ne
12	ne	později	ne	později	ano		bmtj	bmtj	ne
13	ne	později	ne	později	ano		bmtj	ano	ne
14	ano		ano		ne	méně	ne	bmtj	jedno dítě
15	ano		ne	později	ano		ano	bmtj	ne
16	ne	dříve	ano		ne	méně	ne	bmtj	ne
17	ne	dříve	ne	dříve	ano		bmtj	bmtj	bmtj
18	ano		ano		ano		bmtj	bmtj	bmtj
19	ne	později	ano		ano		bmtj	bmtj	ne
20	ne	později	ne	později	ne	méně	bmtj	bmtj	ne
21	ano		ano		ano		ano	bmtj	ne
22	ne	později	ne	později	ne	méně	ano	bmtj	ano
23	ne	dříve	ano		ano		bmtj	bmtj	ne
24	ano		ano		ano		bmtj	bmtj	ano
25	ano		ano		ano		ne	ne	bmtj
26	ne	později	ano		ano		ne	1 pohlaví	ano
27	ano		ano		ano		ne	bmtj	ne
28	ne	dříve	ne	dříve	ano		bmtj	bmtj	ano
29	ano		ne	později	ano		bmtj	bmtj	ne
30	ano		ne	později	ano		ano	ano	ne
31	ano		ano		ano		ano	1 pohlaví	ano
32	ano		ano		ne	méně	bmtj	bmtj	bmtj
33	ne	dříve	ano		ne	více	bmtj	bmtj	bmtj
34	ano		ne	dříve	ano		bmtj	bmtj	ne
35	ano		ne	dříve	ne	méně	bmtj	bmtj	ne
36	ne	později	ne	dříve	ano		ano	bmtj	ne
37	ne	později	ne	později	ano		bmtj	bmtj	ano
38	ano		ne	později	ano		ano	ano	ne

39	ano		ano		ano		ne	ne	ano
40	ne	dříve	ano		ano		bmtj	bmtj	ano
41	ano		ano		ano		ano	ano	ne
42	ne	později	ne	později	ano		ne	1 pohlaví	ano
43	ano		ne	dříve	ano		ne	1 pohlaví	jedno dítě
44	ano		ne	dříve	ne	více	ne	ne	ne
45	ano		ne	později	ne	více	ne	ne	ne
46	ne	později	ne	později	ano		ano	ne	ano
47	ano		ano		ne	méně	ne	ne	ne
*bmtj = bylo mi to jedno									